

Journal of Social Sciences Innovations (jssi) วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

นวัตกรรมสังคม เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน ร่วมคิด ร่วมสร้าง สังคมที่ดีกว่า

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3

พฤษภาคม - มิถุนายน 2569

Vol.3 No.3 - May - June 2026

ISSN : 3057-0948 (Online)

1. นวัตกรรมทางสังคม
(Social Innovation)
พัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม
ความเหลื่อมล้ำ คุณภาพชีวิต
ความยั่งยืนของชุมชน และการพัฒนา
สังคมอย่างมีส่วนร่วม

2. การเมือง การปกครอง
และนโยบายสาธารณะเชิงนวัตกรรม
(Politics, Governance, and
Innovative Public Policy)
การเมืองการปกครองร่วมสมัย
การกระจายอำนาจ การบริหารภาครัฐ
แนวใหม่ นโยบายสาธารณะ
นโยบายเชิงนวัตกรรม และธรรมาภิบาล

3. การบริหารรัฐกิจและการจัดการ
ภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม
(Public Administration and
Management of Public, Private,
and Civil Society Sectors)
การบริหารองค์กรภาครัฐ องค์การปกครอง
ส่วนท้องถิ่น การจัดการภาครัฐแนวใหม่
(New Public Management /
New Public Service) และการบริหาร
เชิงเครือข่าย

4. เศรษฐกิจ สังคม
และการพัฒนาอย่างยั่งยืน
(Economy, Society, and
Sustainable Development)
เศรษฐกิจฐานชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์
เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจพอเพียง
และการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติสังคม
เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

5. การศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้
และการพัฒนาทุนมนุษย์
(Education, Learning Innovation,
and Human Capital Development)
นโยบายการศึกษา การบริหารการศึกษา
นวัตกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาครู ผู้บริหาร
และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

10. บทความวิชาการ บทความวิจัย
และบทความปริทัศน์เชิงนวัตกรรม
(Academic Articles, Research Articles,
and Innovative Review Articles)
ครอบคลุมบทความวิจัย (Research Article)
บทความวิชาการ (Academic Article) บทความปริทัศน์
(Review Article) และบทความวิเคราะห์เชิงนโยบาย
หรือเชิงแนวคิดที่มีคุณค่าทางวิชาการและสังคม

6. กฎหมาย สังคม
และความยุติธรรม
(Law, Society, and Justice)
กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมทางสังคม
กฎหมายกับเทคโนโลยี และการคุ้มครอง
สิทธิในสังคมร่วมสมัย

7. วัฒนธรรม อัตลักษณ์
และสังคมร่วมสมัย
(Culture, Identity, and
Contemporary Society)
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
อัตลักษณ์ทางสังคม ความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรม สื่อ วัฒนธรรม
และสังคมดิจิทัล

8. เทคโนโลยีดิจิทัล
ปัญญาประดิษฐ์ และ
สังคมศาสตร์
(Digital Technology,
Artificial Intelligence,
and Social Sciences)
ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัล
และ AI ต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ
การศึกษา กฎหมาย และพฤติกรรมมนุษย์

9. การวิจัยเชิงสหวิทยาการ
ด้านสังคมศาสตร์
(Interdisciplinary Research
in Social Sciences)
งานวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์
กับศาสตร์อื่น เช่น มนุษยศาสตร์ นิติศาสตร์
การศึกษา บริหารธุรกิจ เทคโนโลยี
และสิ่งแวดล้อม

สังคมนวัตกรรม
Social Innovation

ธรรมาภิบาล
Good Governance

การบริหารจัดการ
Management

เศรษฐกิจยั่งยืน
Sustainable Economy

การศึกษาและทุนมนุษย์
Education & Human Capital

กฎหมายและความยุติธรรม
Law & Justice

วัฒนธรรมและอัตลักษณ์
Culture & Identity

เทคโนโลยีและนวัตกรรม
Technology & Innovation

สหวิทยาการ
Interdisciplinary Research

บทความวิชาการและวิจัย
Academic & Research Articles

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการจังหวัดขอนแก่น เลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าต่างคำ อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย
DR.Ket Institute of Academic Development and Promotion 1 M.12 Laotangtham Sub-district, Phonphisai District,
Nong Khai Province, 43120, Thailand. Tel: 065-6966356

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

Journal of Social Sciences Innovations

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2569)

Vol 3 No.3 (May - June 2026)

ISSN : 3057-0948 (Online)

_ * ***** _

วัตถุประสงค์

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ (Journal of Social Sciences Innovations) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการสำหรับการเผยแพร่องค์ความรู้ งานวิจัย และบทความวิชาการที่มุ่งเน้น “นวัตกรรม” ในมิติของสังคมศาสตร์ ทั้งในเชิงแนวคิด ทฤษฎี วิจัย นโยบาย และการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) การพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ความเหลื่อมล้ำ คุณภาพชีวิต ความยั่งยืนของชุมชน และการพัฒนาสังคมอย่างมีส่วนร่วม

2. การเมือง การปกครอง และนโยบายสาธารณะเชิงนวัตกรรม (Politics, Governance, and Innovative Public Policy) การเมืองการปกครองร่วมสมัย การกระจายอำนาจ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ นโยบายสาธารณะ นโยบายเชิงนวัตกรรม และธรรมาภิบาล

3. การบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม (Public Administration and Management of Public, Private, and Civil Society Sectors) การบริหารองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management / New Public Service) และการบริหารเชิงเครือข่าย

4. เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Economy, Society, and Sustainable Development) เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

5. การศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาทุนมนุษย์ (Education, Learning Innovation, and Human Capital Development) นโยบายการศึกษา การบริหารการศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาครู ผู้บริหาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. กฎหมาย สังคม และความยุติธรรม (Law, Society, and Justice) กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมทางสังคม กฎหมายกับเทคโนโลยี และการคุ้มครองสิทธิในสังคมร่วมสมัย

7. วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสังคมร่วมสมัย (Culture, Identity, and Contemporary Society) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สื่อ วาทกรรม และสังคมดิจิทัล

8. เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และสังคมศาสตร์ (Digital Technology, Artificial Intelligence, and Social Sciences) ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา กฎหมาย และพฤติกรรมมนุษย์

9. การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ (Interdisciplinary Research in Social Sciences) งานวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์กับศาสตร์อื่น เช่น มนุษยศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

10. บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์เชิงนวัตกรรม (Academic Articles, Research Articles, and Innovative Review Articles) ครอบคลุมบทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) บทความปริทัศน์ (Review Article) และบทความวิเคราะห์เชิงนโยบายหรือเชิงแนวคิดที่มีคุณค่าทางวิชาการและสังคม

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน - ตุลาคม

ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการดีออกเตอร์เกซ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ

อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 042-650099

Email: socialscienceinnovation.12@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=683892851318394&set=a.683893031318376>

Website: <https://iadp-institute.org/index.html>

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

E-mail: Somchai.dam@mcu.ac.th

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความเชี่ยวชาญ: สังคมวิทยา, การประยุกต์ใช้การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, การพัฒนารูปแบบ, แนวปฏิบัติที่ดี, โมเดลการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์สังคม, การเชื่อมโยงองค์ความรู้เพื่อการพัฒนามนุษย์และชุมชนอย่างยั่งยืน

E-mail: suthepsuvirangkun8178@gmail.com

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการส่วนนวัตกรรมการทางสังคม

รองศาสตราจารย์ ดร.คิต วรณดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความเชี่ยวชาญ: การจัดการเชิงนวัตกรรม, การพัฒนากลยุทธ์องค์กร, การจัดการแบบมีส่วนร่วม, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ, การจัดการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

E-mail: dr.kidvarundee@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการเมือง การปกครอง และนโยบายสาธารณะเชิงนวัตกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ความเชี่ยวชาญ: รัฐศาสตร์และการเมืองการปกครอง, นโยบายสาธารณะและการบริหารรัฐกิจ, การปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาพื้นที่, ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และภาคประชาสังคม, การวิจัยทางสังคมศาสตร์และการวิเคราะห์เชิงนโยบาย, จริยธรรมทางการเมืองและความรับผิดชอบสาธารณะ

E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ความเชี่ยวชาญ: การบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ, การจัดการภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม, นโยบายสาธารณะและการพัฒนาองค์กร, การปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาพื้นที่, การจัดการทรัพยากรมนุษย์และภาวะผู้นำองค์กร, การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการ

E-mail: sompong.ke@rmutsb.ac.th

บรรณาธิการส่วนเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความเชี่ยวชาญ: เศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน, เศรษฐกิจสังคมและความเป็นธรรมทางสังคม, การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น, นโยบายสาธารณะด้านเศรษฐกิจและสังคม, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้, การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านเศรษฐกิจและสังคม

E-mail: kanjira9@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาทุนมนุษย์

ผศ. ดร.เชวงศักดิ์ พฤกษ์เทเวศ

วิทยาลัยพิษณุพนธ์

ความเชี่ยวชาญ: การสร้างนวัตกรรมการบริหาร, การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการศึกษา, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการด้วยข้อมูล, การพัฒนาคุณภาพและความยั่งยืน

E-mail: chawengsak@gmail.com

บรรณาธิการส่วนกฎหมาย สังคม และความยุติธรรม

ดร.เด่นคุณ ธรรมนิตยชัยุต

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ความเชี่ยวชาญ: กฎหมายกับสังคม, กระบวนการยุติธรรมและความยุติธรรมทางสังคม, กฎหมายมหาชนและสิทธิมนุษยชน, กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาเชิงสังคม, กฎหมายเทคโนโลยี และสังคมดิจิทัล, นโยบายกฎหมายและการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม, การวิจัยทางนิติศาสตร์และสหวิทยาการ

E-mail: denkhun.thummanitchayuth@gmail.com

บรรณาธิการส่วนวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสังคมร่วมสมัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิภควิทย์ ภูมิพงศ์คชศร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ความเชี่ยวชาญ: วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, อัตลักษณ์ทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม, สื่อ วาทกรรม และการสื่อสารในสังคมร่วมสมัย, สังคมดิจิทัลและวัฒนธรรมออนไลน์, วัฒนธรรม ท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชน, สังคมร่วมสมัยกับประเด็นทางสังคมใหม่, การวิจัยทางวัฒนธรรมศึกษาและสหวิทยาการ

E-mail: eitsthailand64@gmail.com

บรรณาธิการส่วนเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความเชี่ยวชาญ: เทคโนโลยีดิจิทัลกับสังคมศาสตร์, ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับสังคมและนโยบายสาธารณะ, สังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, การวิเคราะห์ข้อมูลและการวิจัยเชิงดิจิทัลด้านสังคมศาสตร์, นวัตกรรมดิจิทัลเพื่อสังคมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน, จริยธรรม กฎหมาย และธรรมาภิบาลด้านเทคโนโลยีและ AI, การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสังคมศาสตร์

E-mail: w.paisarn@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความเชี่ยวชาญ: การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, การวิจัยเชิงนโยบายและการพัฒนาพื้นที่, การวิจัยเชิงประยุกต์และนวัตกรรมทางสังคม, การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และการบูรณาการองค์ความรู้, จริยธรรมการวิจัยและมาตรฐานวิชาการ, การพัฒนาและบริหารจัดการงานวิจัย

E-mail: zumsa_17@hotmail.com

บรรณาธิการส่วนบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์เชิงนวัตกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ปัญญา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความเชี่ยวชาญ: การพัฒนาบทความวิชาการและบทความวิจัย, บทความปริทัศน์และการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงนวัตกรรม, มาตรฐานการประเมินและกระบวนการพิจารณาบทความ, ระเบียบวิธีวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย, จริยธรรมการวิจัยและการป้องกันการคัดลอกผลงาน, นวัตกรรมการสื่อสารทางวิชาการและการเผยแพร่ความรู้, การบริหารจัดการวารสารและการพัฒนาคุณภาพสิ่งพิมพ์วิชาการ

E-mail: dr.piyatida@gmail.com

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

อาจารย์ สุปัตรา สันติรุ่งโรจน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

E-mail: supattra.tinn@gmail.com

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

วรรณภา นุปผาโสภา

โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11

E-mail: ketsada.iadp@gmail.com

ฝ่ายกฎหมาย

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พิสูจน์อักษร

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

จัดรูปเล่ม

ศุภมงคล ศรีพิกุล

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการดีออกเตอร์เกษ

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง

จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารนวัตกรรมการสังคมศาสตร์ เป็นฉบับที่ 3 ประจำปีพุทธศักราช 2569 มีจำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 4 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 1 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง วารสารกำลังพัฒนาปรับปรุงรูปแบบและประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารนวัตกรรมการสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณผู้นิพนธ์บทความ ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรานุกร)

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ข)
สารบัญ	(ง)
AI-BASED ACTIVE TEACHING COMPETENCY MODEL FOR DIGITAL BUSINESS EDUCATION AND TECH-STARTUP ECOSYSTEM DEVELOPMENT IN PRIVATE COLLEGES	1-24
<i>Ntapat Worapongpat</i>	
ALGORITHMIC VISIBILITY AND CULTURAL POWER: A THEORETICAL REFLECTION ON THAI DIGITAL MEDIA	25-39
<i>Qinghao Guo and Kaijie Yang&Xinbo Wang</i>	
แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม	40-54
INNOVATIVE APPROACHES TO SCHOOL MANAGEMENT AND ADMINISTRATION	
<i>สถาพร ประนิล</i>	
ทฤษฎีพหุนันทนาการ: จากกิจกรรมเชิงเส้นสู่ระบบนิเวศการมีส่วนร่วมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของผู้สูงวัยไทย	55-82
PLURAL RECREATION THEORY: FROM LINEAR RECREATION TO A PARTICIPATION ECOSYSTEM FOR DIGNIFIED LIVING A MONG THAI OLDER ADULTS	
<i>เตชภณ ทองเดิม</i>	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	83-107

AI-BASED ACTIVE TEACHING COMPETENCY MODEL FOR DIGITAL BUSINESS EDUCATION AND TECH-STARTUP ECOSYSTEM DEVELOPMENT IN PRIVATE COLLEGES*

Ntapat Worapongpat

Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EIT)

and Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham Rajabhat University,
Thailand

Corresponding Author's Email: dr.thiwat@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 26 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 28 มิถุนายน 2569

Received 7 May 2026; Revised 26 June 2026; Accepted 28 June 2026

Abstract

This study aimed to 1) identify the components of AI-based active teaching competencies among academic staff in digital business faculties at private higher education institutions, 2) develop and validate a Buddhist-integrated AI-based Active Learning competency model for Tech-Startup education, and 3) propose practical guidelines for applying the model to interdisciplinary curricula and integrated degree programs. This quantitative study employed a survey research design. The sample consisted of 380 academic staff members from digital business faculties in private higher education institutions, selected using multi-stage sampling. Data were collected through a five-point Likert-scale questionnaire covering six competency

Citation:

* Ntapat Worapongpat. (2026). AI-Based Active Teaching Competency Model for Digital Business Education and Tech-Startup Ecosystem Development in Private Colleges. *Journal of Social Sciences Innovations*, 3(3), 1-24.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2026.12>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

dimensions: AI-based instructional design, AI-supported facilitation and assessment, AI literacy and ethics, Buddhist learning competency, entrepreneurial learning design, and readiness for interdisciplinary curriculum development. Descriptive statistics, Confirmatory Factor Analysis (CFA), and Structural Equation Modeling (SEM) were employed for data analysis.

The findings indicated that all six competency dimensions were rated at a high level. Structural Equation Modeling demonstrated that AI-based instructional design, AI-supported facilitation and assessment, AI literacy and ethics, Buddhist learning competency, and entrepreneurial learning design significantly influenced the proposed competency model. Among these factors, Buddhist learning competency exerted the strongest effect. Furthermore, the competency model significantly enhanced readiness for interdisciplinary curriculum development, including integrated Bachelor's–Master's and Master's–Doctoral programs. The proposed model demonstrated satisfactory goodness-of-fit with the empirical data based on established model fit indices.

Keywords: AI-Based Active Teaching, Teaching Competency Model, Digital Business Education, Tech-Startup Ecosystem, Private Colleges

Introduction

The rapid advancement of Artificial Intelligence (AI) and digital technologies has fundamentally transformed the global economy, labor markets, and higher education systems. The emergence of a data-driven economy has reshaped business models and intensified the demand for professionals equipped with digital competencies, innovative thinking, and lifelong learning capabilities (Chaudhry & Kazim, 2022; Zawacki-Richter et al., 2019). Consequently, higher education institutions are under increasing pressure to shift from traditional knowledge transmission toward competency-based

education that prepares graduates for complex and technology-driven environments.

Within digital business education, Active Learning has become an essential pedagogical approach because it promotes critical thinking, collaborative problem-solving, creativity, and experiential learning. Unlike conventional lecture-based instruction, Active Learning encourages students to actively construct knowledge through authentic learning experiences such as project-based learning, case studies, collaborative activities, and real-world problem solving (Chiu, 2021). The integration of AI technologies further strengthens Active Learning by supporting adaptive learning, learning analytics, automated assessment, intelligent tutoring, and personalized feedback, enabling educators to design more flexible and learner-centered instructional environments (Worapongpat et al., 2025).

Despite these technological advancements, the rapid expansion of AI and Tech-Startup ecosystems has also generated significant ethical challenges, including algorithmic bias, misinformation, data privacy, and responsible AI use (Crawford et al., 2023). Therefore, technological competence alone is insufficient for preparing future entrepreneurs and business professionals. Higher education must simultaneously cultivate ethical reasoning, social responsibility, and reflective decision-making. Within Asian educational contexts, Buddhist philosophy provides a valuable ethical foundation for AI-enhanced learning. The Threefold Training (Ti-Sikkhā) Morality (Sīla), Concentration (Samādhī), and Wisdom (Paññā) supports holistic competency development by integrating ethical conduct, mindful learning, and critical judgment. Likewise, the Four Bases of Success (Iddhipāda IV) Aspiration (Chanda), Effort (Viriya), Thoughtfulness (Citta), and Investigation (Vīmaṃsā) encourage perseverance, intrinsic motivation, and reflective inquiry, all of which are fundamental characteristics of Active Learning and entrepreneurial education.

At the institutional level, universities are increasingly introducing interdisciplinary curricula and integrated degree programs, including Bachelor's–Master's and Master's–Doctoral pathways, to respond to rapidly changing workforce demands and technological innovation (Holmes et al., 2023). Such educational transformation requires academic staff to possess competencies that extend beyond instructional expertise to include AI literacy, curriculum innovation, entrepreneurial education, and ethical leadership. Consequently, developing an integrated competency framework for educators has become an important strategic priority for higher education institutions.

Although previous studies have extensively examined AI in Education, Active Learning, digital competency, and entrepreneurship education, these concepts have generally been investigated independently. Existing research rarely integrates AI-based teaching competencies, Buddhist ethical principles, Active Learning pedagogy, and entrepreneurial learning into a unified theoretical framework. Furthermore, empirical evidence explaining how such integrated competencies contribute to educators' readiness for interdisciplinary curriculum development remains limited, particularly within digital business faculties in private higher education institutions. This theoretical and contextual gap highlights the need for a comprehensive competency model that reflects both technological innovation and ethical responsibility.

To address this gap, the present study develops and validates a Buddhist-integrated AI-based Active Teaching Competency Model for academic staff in digital business faculties at private higher education institutions. The proposed model combines AI-based instructional design, AI-supported facilitation and assessment, AI literacy and ethics, Buddhist learning competency, and entrepreneurial learning design within a unified competency framework. The study further investigates how these competencies influence educators' readiness for interdisciplinary curriculum development and integrated academic programs.

The study contributes to the literature in three important ways. First, it extends existing AI in Education research by integrating educational technology, Active Learning, Buddhist ethics, and entrepreneurship education into a single conceptual framework. Second, it provides empirical validation of the proposed competency model using Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM). Third, it offers practical guidance for higher education institutions seeking to strengthen AI-enhanced teaching competencies, promote ethical AI implementation, and develop interdisciplinary curricula that better prepare graduates for the digital economy and technology-driven entrepreneurial ecosystems.

Objectives

1. Identify the key components of AI-based active teaching competencies among academic staff in digital business faculties at private higher education institutions.

2. Develop a Buddhist-integrated AI-based Active Teaching Competency Model that supports Tech-Startup education in digital business programs.

3. Validate the proposed competency model by examining its construct validity and its consistency with empirical data using Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM).

4. Propose practical guidelines for applying the validated competency model to enhance interdisciplinary curricula and integrated Bachelor's–Master's and Master's–Doctoral programs in private higher education institutions.

Literature Review

This study is grounded in an interdisciplinary theoretical framework that integrates Active Learning, Artificial Intelligence in Education (AIEd), Digital Competency, Buddhist Educational Philosophy, and Entrepreneurship

Education. These complementary perspectives provide the conceptual foundation for developing an AI-based Active Teaching Competency Model that enhances educators' readiness for interdisciplinary curriculum development in digital business education.

1. Active Learning

Active Learning is a learner-centered pedagogical approach that emphasizes students' active participation in constructing knowledge through meaningful learning experiences rather than passive knowledge acquisition. Rooted in Constructivist Learning Theory, Active Learning promotes higher-order thinking skills, problem-solving, communication, collaboration, and creativity, which are considered essential competencies for the twenty-first century (Koehler & Mishra, 2009). Common instructional approaches include Problem-Based Learning (PBL), Project-Based Learning (PjBL), Collaborative Learning, and the Flipped Classroom. These approaches encourage experiential learning and authentic problem solving, making them particularly suitable for digital business and entrepreneurial education.

2. Artificial Intelligence in Education (AIEd)

Artificial Intelligence has become an important enabler of educational innovation by supporting adaptive learning, intelligent tutoring systems, learning analytics, automated assessment, and personalized feedback (Luckin, 2020). AI technologies enhance instructional effectiveness by reducing routine teaching tasks and allowing educators to focus on designing meaningful learning experiences. Recent studies further emphasize that educators require competencies in AI literacy, prompt engineering, ethical AI use, and AI-supported instructional design to effectively integrate Generative AI into higher education (Ziyia et al., 2024).

3. Digital Competency

Digital competency extends beyond technical proficiency to include the knowledge, skills, attitudes, and ethical awareness necessary for effectively

utilizing digital technologies in teaching and learning. Within AI-enhanced education, educators must possess competencies related to digital content creation, AI literacy, data interpretation, digital communication, and responsible technology use. These competencies are increasingly recognized as essential components of educational transformation and digital innovation in higher education.

4. Buddhist-Integrated Active Learning

Buddhist educational philosophy provides an ethical foundation for integrating AI into teaching and learning. The Threefold Training (Ti-Sikkhā)—Morality (Sīla), Concentration (Samādhī), and Wisdom (Paññā)—supports the development of ethical responsibility, mindful learning, and critical decision-making. Likewise, the Four Bases of Success (Iddhipāda IV)—Aspiration (Chanda), Effort (Viriya), Thoughtfulness (Citta), and Investigation (Vīmaṃsā)—encourage intrinsic motivation, perseverance, reflective thinking, and continuous improvement. These principles complement Active Learning by promoting holistic competency development that integrates cognitive, ethical, and affective dimensions (Ouyang & Jiao, 2023; Worapongpat, 2025a).

5. Entrepreneurship Education

Entrepreneurship education prepares learners to identify opportunities, create innovative solutions, manage uncertainty, and develop sustainable business ventures. Within digital business education, entrepreneurial learning emphasizes creativity, innovation, collaboration, opportunity recognition, and value creation. When integrated with AI technologies and Active Learning, entrepreneurship education supports the development of Tech-Startup competencies that are responsive to the digital economy.

6. Synthesis of the Literature

Previous studies have independently demonstrated the effectiveness of Active Learning, AI-supported instruction, digital competency, Buddhist

educational philosophy, and entrepreneurship education. However, limited research has integrated these perspectives into a comprehensive competency framework for academic staff in digital business faculties. Therefore, this study synthesizes these theoretical perspectives to propose a holistic competency model that combines technological capability, pedagogical innovation, entrepreneurial thinking, and ethical responsibility.

Methodology

Research Design

This study employed a quantitative survey research design to develop and validate a Buddhist-integrated AI-Based Active Teaching Competency Model for academic staff in digital business faculties at private higher education institutions. The proposed conceptual framework was empirically examined using Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM) to evaluate both the measurement model and the structural relationships among latent variables.

Population and Sample

The target population comprised academic staff working in Digital Business faculties at private higher education institutions in Thailand, including full-time lecturers, adjunct lecturers, and academic personnel responsible for teaching and curriculum development.

The sample size was determined according to the recommendations for Structural Equation Modeling, which suggest a minimum ratio of 10–20 respondents per observed variable and at least 300 participants to ensure stable parameter estimation. A total of 380 respondents participated in the study.

A multi-stage sampling procedure was employed:

1. Purposive selection of private higher education institutions offering Digital Business programs.
2. Stratified sampling based on geographical regions.
3. Proportional random sampling of academic staff within each institution.

Research Instrument

Data were collected using a structured questionnaire based on a five-point Likert scale (1 = Strongly Disagree to 5 = Strongly Agree). The questionnaire was developed through an extensive literature review and adapted from established studies on AI in Education, Active Learning, Digital Competency, Entrepreneurship Education, and Buddhist educational philosophy.

The questionnaire consisted of seven sections:

1. Demographic information
2. AI-Based Instructional Design (AID)
3. AI-Supported Facilitation and Assessment (IFA)
4. AI Literacy and Ethics (AEL)
5. Buddhist Learning Competency (BLC)
6. Entrepreneurial Learning Design (ELD)
7. Readiness for Interdisciplinary Curriculum Development (RIC)

Instrument Validation

Content validity was evaluated by five experts specializing in education, educational technology, digital business, and Buddhist studies. Item-Objective Congruence (IOC) values exceeded the acceptable criterion of 0.50 for all questionnaire items.

A pilot study involving 30 participants with characteristics similar to those of the target population was conducted to examine instrument reliability. Internal consistency was assessed using Cronbach's Alpha coefficient, with all constructs exceeding the recommended threshold of 0.70.

Construct validity was subsequently evaluated through Confirmatory Factor Analysis (CFA). Composite Reliability (CR) values greater than 0.70 and Average Variance Extracted (AVE) values greater than 0.50 were considered evidence of satisfactory convergent validity.

Data Collection

Data collection was conducted through the following procedures:

1. Obtaining official permission from participating institutions.
2. Distributing questionnaires via both online and paper-based formats.
3. Informing participants about the research objectives, voluntary participation, and confidentiality.
4. Screening completed questionnaires for completeness prior to statistical analysis.

Data Analysis

The collected data were analyzed using the following statistical techniques:

Descriptive Statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) to summarize respondents' demographic characteristics and competency levels.

Confirmatory Factor Analysis (CFA) to examine construct validity, convergent validity, and reliability of the measurement model.

Structural Equation Modeling (SEM) to test the hypothesized causal relationships among latent variables.

Model fit was evaluated using commonly accepted goodness-of-fit indices:

$$\chi^2/df < 3.00$$

$$RMSEA < 0.08$$

$$CFI > 0.90$$

$$TLI > 0.90$$

SRMR < 0.08

Research Ethics

This study was conducted in accordance with accepted ethical standards for research involving human participants. Participation was voluntary, informed consent was obtained from all respondents, and participants were informed of their right to withdraw at any stage of the study without penalty. All collected data were treated confidentially, anonymized during analysis, and used exclusively for academic purposes.

Results

Objective1.To examine the components of Active Learning competency based on Artificial Intelligence (AI) among educational personnel in the Faculty of Digital Business Administration in private higher education institutions in the digital era.

Table 1. Mean and Standard Deviation of Variables in the Model

Variables	Mean	Standard Deviation	Level
AI-based Instructional Design	4.18	0.62	High
AI-supported Facilitation and Assessment	4.05	0.67	High
AI Literacy and Ethics	4.22	0.58	High
Buddhist Learning Competency	4.30	0.55	High
Entrepreneurial Learning Design	4.12	0.64	High
Readiness for Interdisciplinary Curriculum	4.09	0.61	High

The results indicated that all variables were rated at a high level, with Buddhist learning competency showing the highest mean score.

Table 2. Confirmatory Factor Analysis of First-Order Latent Variables

Components	Number of Indicators	Factor Loading	CR	AVE
AI-based Instructional Design	4	0.71 – 0.86	0.89	0.66
AI-supported Facilitation and Assessment	4	0.69 – 0.84	0.88	0.64
AI Literacy and Ethics	4	0.73 – 0.88	0.90	0.69
Buddhist Learning Competency	4	0.75 – 0.89	0.91	0.71
Entrepreneurial Learning Design	4	0.70 – 0.85	0.88	0.65

Note: CR > 0.70 and AVE > 0.50 indicate acceptable reliability and convergent validity.

The findings confirmed that all latent constructs demonstrated adequate reliability and convergent validity.

Objective 2. To develop a Buddhist-oriented Active Learning competency model using AI as a supportive tool for Tech-Startup learning among educational personnel in the Faculty of Digital Business Administration.

Table 3. Structural Equation Modeling (SEM) Results

Hypothesis	Path Relationship	Coefficient (β)	t-value	Result
H1	AI-based Instructional Design → Competency Model	0.78	11.24	Supported
H2	AI-supported Facilitation and Assessment → Competency Model	0.74	10.58	Supported
H3	AI Literacy and Ethics → Competency Model	0.81	12.03	Supported

Hypothesis	Path Relationship	Coefficient (β)	t- value	Result
H4	Buddhist Learning Competency → Competency Model	0.86	13.27	Supported
H5	Entrepreneurial Learning Design → Competency Model	0.79	11.66	Supported
H6	Competency Model → Interdisciplinary Curriculum Readiness	0.83	12.91	Supported

Significant at the .05 level

The results indicated that all hypotheses were supported, with Buddhist learning competency showing the strongest influence on the competency model.

Objective 3. To examine the goodness-of-fit of the AI-based Active Learning competency model grounded in Buddhist principles with empirical data.

Table 4. Model Fit Indices of the Structural Equation Model

Index	Model Value	Standard Criteria	Interpretation
χ^2/df	2.18	< 3.00	Acceptable
RMSEA	0.056	< 0.08	Acceptable
CFI	0.94	> 0.90	Acceptable
TLI	0.93	> 0.90	Acceptable
SRMR	0.047	< 0.08	Acceptable

The results showed that the proposed model demonstrated a good fit with the empirical data according to all statistical criteria.

Table 5. Model Fit Indices of the Structural Equation Model

Index	Model Value	Standard Criteria	Interpretation
χ^2/df	2.18	< 3.00	Acceptable
RMSEA	0.056	< 0.08	Acceptable
CFI	0.94	> 0.90	Acceptable
TLI	0.93	> 0.90	Acceptable
SRMR	0.047	< 0.08	Acceptable

Objective 4: Guidelines for Applying the Competency Model

The findings indicate that the validated AI-based Active Teaching Competency Model can serve as a practical framework for curriculum development in private higher education institutions. The model supports the design and implementation of interdisciplinary curricula, including integrated Bachelor's–Master's and Master's–Doctoral programs, particularly in the fields of digital business, technology entrepreneurship, and AI-enhanced education.

The proposed application framework emphasizes five interrelated competency domains. First, AI-based instructional design enables educators to create flexible, technology-enhanced learning environments that support personalized and competency-based learning. Second, AI-supported facilitation and assessment strengthen active learning by providing continuous feedback, learning analytics, and adaptive assessment strategies. Third, AI literacy and ethical awareness promote the responsible and transparent use of artificial intelligence while reinforcing academic integrity and digital citizenship. Fourth,

Buddhist learning competency contributes to the development of mindful, ethical, and reflective learning practices that balance technological innovation with moral responsibility. Finally, entrepreneurial learning design encourages innovation, opportunity recognition, problem-solving, and technology startup development through authentic learning experiences.

Collectively, these competency dimensions provide higher education institutions with a comprehensive framework for enhancing educators' teaching competencies and strengthening curriculum innovation. The model also supports institutional readiness for digital transformation by integrating technological capability, pedagogical innovation, entrepreneurial thinking, and ethical responsibility into sustainable AI-enhanced learning ecosystems.

Discussion

Discussion of Research Objective 1. The findings revealed that AI-based active teaching competency comprises five core dimensions: AI-based instructional design, AI-supported facilitation and assessment, AI literacy and ethics, Buddhist learning competency, and entrepreneurial learning design. All competency dimensions were perceived at a high level, reflecting the growing recognition among academic staff of the importance of integrating AI into teaching and learning within digital business education. These findings suggest that the rapid digital transformation of higher education has fundamentally changed educators' professional roles. Rather than serving primarily as knowledge transmitters, instructors are increasingly expected to function as learning designers, facilitators, and technology-enabled mentors capable of creating adaptive and student-centered learning environments. AI technologies including learning analytics, intelligent tutoring systems, and personalized feedback enable educators to better address diverse learning needs while supporting competency-based education. This interpretation is consistent with

AI in Education literature, which emphasizes that AI enhances instructional effectiveness by improving learning design, assessment, and learner engagement (Bearman et al., 2024). The findings also support previous studies demonstrating that AI integration promotes learner-centered pedagogy and strengthens active learning practices in higher education.

Discussion of Research Objective 2. The study found that the proposed Buddhist-integrated AI-Based Active Teaching Competency Model consists of five interrelated competency dimensions, all of which significantly contribute to the overall competency model. Among these, Buddhist learning competency demonstrated the strongest influence, followed by AI literacy and ethics and entrepreneurial learning design. This finding highlights that technological competence alone is insufficient for preparing educators in AI-enhanced learning environments. Instead, ethical reasoning, mindfulness, and reflective judgment appear to play a central role in supporting responsible educational innovation. The integration of Buddhist educational philosophy provides a distinctive contribution by balancing technological advancement with moral responsibility. The principles of the Threefold Training (Ti-Sikkhā) Morality (Sīla), Concentration (Samādhī), and Wisdom (Paññā) encourage holistic professional development, while the Four Bases of Success (Iddhipāda IV) foster intrinsic motivation, perseverance, reflective inquiry, and continuous improvement. These competencies closely align with the objectives of Active Learning and entrepreneurial education. The findings are consistent with recent studies emphasizing that ethical frameworks are increasingly important for the responsible implementation of AI in education (UNESCO, 2021; Worapongpat, 2025c). They also extend previous entrepreneurship education research by demonstrating that innovation-oriented learning becomes more sustainable when technological capability is integrated with ethical awareness and reflective practice. Accordingly, this study contributes to the literature by

proposing a culturally contextualized competency framework that integrates AI, Active Learning, Buddhist philosophy, and entrepreneurship education into a unified model.

Discussion of Research Objective 3. The Structural Equation Modeling results confirmed that the proposed competency model demonstrated satisfactory consistency with the empirical data, indicating that the conceptual framework provides a robust explanation of educators' readiness for interdisciplinary curriculum development. More importantly, the model illustrates that AI-related competencies, ethical awareness, entrepreneurial learning design, and Buddhist learning competency function as complementary rather than independent dimensions of effective teaching competency. The significant influence of the competency model on educators' readiness for developing interdisciplinary curricula suggests that curriculum innovation requires more than technological expertise. Academic staff who possess competencies in AI integration, ethical decision-making, and entrepreneurial learning are better prepared to design interdisciplinary learning experiences that address emerging workforce demands and technology-driven innovation. These findings are consistent with previous studies employing Structural Equation Modeling in educational research, which emphasize the importance of integrating technological, pedagogical, and ethical competencies to support educational transformation (Chan, 2023). From a practical perspective, the validated competency model provides a comprehensive framework that higher education institutions can employ for academic staff development, curriculum redesign, AI competency training, and the establishment of interdisciplinary and integrated academic programs. Furthermore, the model supports institutional digital transformation by promoting responsible AI implementation while fostering innovation, entrepreneurial capability, and ethical leadership in digital business education.

Knowledge Contribution

From the study entitled “A Competency Enhancement Model for AI-Based Active Teaching Integrated with Buddhist Principles among Academic Staff in Digital Business Faculties in Private Higher Education Institutions,” the research identified a new body of knowledge that can be synthesized into a conceptual framework referred to as the “Buddhist-Oriented Digital Competency Ecosystem.” This framework integrates four key dimensions into a unified teaching competency model:

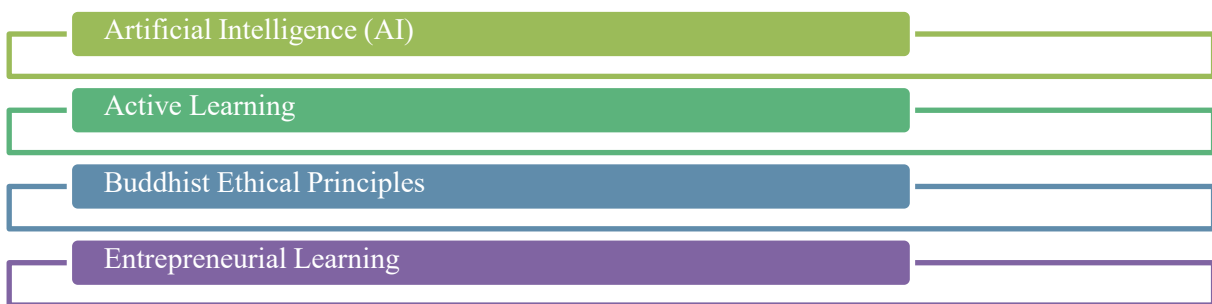

Figure 1 Buddhist-Oriented Digital Competency Ecosystem for AI-Based Active Teaching

Figure 2 illustrates the proposed Buddhist-Oriented Digital Competency Ecosystem, which conceptualizes the integration of Artificial Intelligence, Active Learning pedagogy, Buddhist ethical principles, and entrepreneurial learning as complementary dimensions of AI-based active teaching competency. The framework demonstrates how these interconnected competencies collectively enhance educators' readiness for digital transformation, interdisciplinary curriculum development, and technology-driven entrepreneurial education.

The proposed ecosystem extends existing AI in Education frameworks by emphasizing that effective AI-enhanced teaching requires more than technological proficiency. Instead, educators need a balanced combination of

pedagogical competence, AI literacy, ethical awareness, and entrepreneurial thinking to successfully facilitate learning in digital business education.

First, the findings indicate that Active Learning in the era of Generative AI requires educators to integrate instructional design with Prompt Engineering competencies. Beyond preparing learning activities, instructors must be capable of designing effective prompts that support content generation, adaptive learning, personalized feedback, and collaborative learning experiences. Prompt Engineering therefore emerges as an important professional competency for AI-enhanced teaching.

Second, AI-supported assessment functions not only as an evaluation mechanism but also as an intelligent learning support system. Through learning analytics and predictive assessment, AI enables instructors to identify students who may experience learning difficulties at an early stage. Consequently, educators' roles shift from traditional knowledge transmitters toward learning coaches and mentors who provide individualized academic guidance and timely intervention.

Third, the integration of Buddhist educational philosophy strengthens the ethical dimension of AI-supported learning. Principles such as *Sīla* (ethical conduct), *Samādhī* (mindful concentration), and *Paññā* (wisdom) encourage responsible AI utilization, reflective decision-making, and sustainable innovation. These ethical competencies become increasingly important as higher education institutions prepare graduates for AI-driven business environments where technological advancement must be balanced with social responsibility.

Overall, the Buddhist-Oriented Digital Competency Ecosystem provides a holistic framework that integrates technological capability, pedagogical innovation, entrepreneurial learning, and ethical responsibility. The framework offers practical guidance for academic staff development, AI competency enhancement, interdisciplinary curriculum design, and institutional digital

transformation, while contributing a culturally contextualized perspective to the growing body of research on AI-enhanced higher education.

Recommendation

Practical Implications

Based on the findings of this study, several practical recommendations are proposed to support the implementation of the Buddhist-integrated AI-Based Active Teaching Competency Model in private higher education institutions.

First, universities should establish institutional policies that promote AI literacy and ethical AI use as core components of digital transformation. These policies should include clear guidelines on responsible AI practices, academic integrity, AI-assisted learning, and the appropriate citation of AI-generated content to ensure transparency and ethical scholarship.

Second, higher education institutions should invest in AI-supported digital learning ecosystems and predictive learning analytics platforms. Such systems can assist instructors in monitoring learning progress, identifying students at academic risk through early-warning mechanisms, and providing timely interventions that improve learning outcomes and student retention.

Third, faculties should establish dedicated support units for AI-enhanced teaching and learning, such as AI Instructional Innovation Centers or Prompt Engineering Support Center. These units can provide professional development, discipline-specific prompt libraries, instructional consultation, and technical support, thereby strengthening instructors' confidence and reducing barriers to AI integration.

Fourth, universities should develop institutional guidelines and training programs that promote responsible AI use among students. These initiatives should address issues related to academic integrity, plagiarism prevention,

verification of AI-generated information, digital citizenship, and ethical decision-making when using generative AI technologies.

Finally, higher education institutions should encourage the transformation of instructors' professional roles from traditional knowledge transmitters to learning coaches and facilitators. By utilizing AI for routine assessment, learning analytics, and administrative support, instructors can devote more time to personalized mentoring, critical discussion, reflective learning, and the development of higher-order thinking skills. This shift will strengthen student engagement while maintaining the human-centered values that remain essential in AI-enhanced education.

Recommendations for Future Research

The findings of this study also suggest several directions for future research.

First, future studies should investigate the development of personalized learning ecosystems that integrate Generative AI, adaptive learning technologies, and learning analytics to support individualized learning pathways in higher education.

Second, further research is recommended to examine the effectiveness of Prompt Engineering competencies in improving instructors' instructional design, learning activity development, and AI-assisted teaching practices across different academic disciplines.

Third, future studies should explore governance frameworks for learning analytics, with particular attention to data privacy, cybersecurity, algorithmic transparency, and ethical AI implementation in educational settings.

Finally, future research may extend the proposed competency model by examining its applicability in different institutional contexts, public universities, international higher education systems, or other academic disciplines. Comparative and longitudinal studies would further strengthen the

generalizability of the model and provide deeper insights into the long-term impact of AI-enhanced teaching competencies on curriculum innovation and educational quality.

References

- Chan, C. K. Y. (2023). A comprehensive AI policy framework for university teaching and learning. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(1), 38. <https://doi.org/10.1186/s41239-023-00396-1>
- Chaudhry, M. A., & Kazim, E. (2022). Artificial intelligence in education (AIEd): A high-level academic and industry perspective. *AI and Ethics*, 2(1), 157–165. <https://doi.org/10.1007/s43681-021-00074-z>
- Chiu, T. K. F. (2021). Digital support for student engagement in blended learning based on self-determination theory. *Computers & Education*, 174, 104292. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104292>
- Crawford, J., Cowling, M., & Allen, K. A. (2023). Generative AI in higher education: The ethos of academic integrity. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 20(2). <https://doi.org/10.53761/1.20.02.07>
- Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2023). *Ethics of AI in education: Towards a community-wide framework*. Routledge.
- Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content knowledge (TPACK)? *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(1), 60–70.
- Luckin, R. (2020). *AI for education: What every teacher needs to know*. ISTE.
- Ouyang, F., & Jiao, P. (2023). Artificial intelligence in education: The three paradigms. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 4, 100117. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2022.100117>

- Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3–10.
- UNESCO. (2021). *Recommendation on the ethics of artificial intelligence*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org>
- Wiliam, D. (2018). *Embedded formative assessment*. (2nd ed.). Solution Tree Press.
- Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education: Where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16, 39. <https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0>
- Worapongpat, N. (2025a). Mindfulness in the use of artificial intelligence for learning among graduate students in private universities in Bangkok, Thailand. *Asian Education and Learning Review*, 3(2), 1–11. <https://doi.org/10.14456/aelr.2025.6>
- Worapongpat, N. (2025b). The influence of artificial intelligence technology utilization and personnel competency in AI applications on work performance in local administrative organizations: A case study of Maha Sarakham Province. *Nakhon Ratchasima Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(5), 72–93.
- Worapongpat, N. (2025c). The Influence of Artificial Intelligence Technology Utilization and Personnel's Knowledge and Competency in AI Applications on Work Performance in Local Administrative Organizations: A Case Study of Maha Sarakham Province. *Nakhon Ratchasima Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(5), 72–93. <https://so11.tci-thaijo.org/index.php/NJHSS/article/view/2705>

- Worapongpat, N., Dookarn, S., Boonmee, K., Thavisin, N., & Chanphong, S. (2025). The mindfulness in the use of artificial intelligence (AI) and its impact on learning for graduate students at private universities in Thailand. *Journal of Intellect Education*, 4(1), 97–109.
- Yongming, C., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T. (2024). Developing a sustainable competitive advantage strategy for financial businesses using blockchain in the banking industry. *International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies*, 2(1), 50–65.
- Ziyia, J., Wongkumchai, T., Soprakana, C., & Worapongpat, N. (2024). Assessing the role of AI-powered chatbots in improving customer experience in pharmaceutical e-commerce businesses in Beijing. *RMUTT Global Business Accounting and Finance Review*, 8(1), 31–48.

ALGORITHMIC VISIBILITY AND CULTURAL POWER: A THEORETICAL REFLECTION ON THAI DIGITAL MEDIA*

Qinghao Guo¹, Kaijie Yang² and Xinbo Wang³

¹⁻³Hebei Academy of Fine Arts, School of Film and Television Arts, Lecturer, China

Corresponding author E-mail: s65584946019@ssru.ac.th

วันที่รับบทความ : 2 มิถุนายน 2569; วันที่แก้ไขบทความ 21 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 22 มิถุนายน 2569

Received 2 June 2026; Revised 21 June 2026; Accepted 22 June 2026

Abstract

This academic article examines how algorithmic visibility reshapes cultural power in Thai digital media under conditions of platformization. Rather than treating algorithms as neutral mechanisms of content distribution, the article conceptualizes algorithmic systems as cultural infrastructures that actively structure what becomes visible, recognizable, and culturally dominant. Drawing on theories of platform governance, algorithmic power, and communication art (Bucher, 2018; Gillespie, 2014; Couldry & Hepp, 2017), the article develops a theoretical framework to analyze how Thai cultural expression is selectively amplified, reorganized, and hierarchized in digital environments. It argues that cultural power in platformized media is increasingly determined by visibility regimes shaped through algorithmic filtering, repetition, and engagement optimization. Thai digital media thus becomes a site where cultural identity is not only expressed but also algorithmically negotiated. By reframing visibility as a form of power, this article

Citation:

*

Qinghao Guo, Kaijie Yang and Xinbo Wang. (2026). Algorithmic Visibility and Cultural Power: A Theoretical Reflection on Thai Digital Media. *Journal of Social Sciences Innovations*, 3(3), 25-39.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2026.13>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

contributes to communication art scholarship and advances theoretical understanding of digital culture beyond representational paradigms.

Keyword: Algorithmic Visibility, Cultural Power, Thai Digital Media, Platformization, Communication Art

Introduction

The rise of digital platforms has fundamentally transformed the conditions under which culture is produced, circulated, and experienced. Central to this transformation is the increasing role of algorithmic systems in organizing visibility. What audiences encounter in digital environments is no longer structured primarily by editorial selection or chronological order, but by algorithmic recommendation driven by engagement metrics and data-driven prediction (Gillespie, 2014; Bucher, 2018).

Algorithmic visibility does not merely determine access to content; it reshapes cultural hierarchies by privileging certain forms of expression over others. Visibility becomes a form of power through which cultural meanings are amplified, normalized, or marginalized. In this sense, digital platforms operate not only as technological infrastructures but also as cultural systems that structure symbolic dominance (Couldry & Hepp, 2017).

Thailand provides a particularly compelling context for examining these dynamics. As a rapidly digitizing society with strong cultural identity and active participation in short-video platforms, Thai digital media reflects the intersection between local cultural sensibilities and global platform logics. Cultural expression in Thailand is increasingly mediated through algorithmically curated environments, raising questions about how cultural power is redistributed under conditions of platformization.

This article develops a theoretical reflection on algorithmic visibility and cultural power in Thai digital media. Rather than focusing on empirical measurement, it adopts a conceptual approach grounded in communication art

theory and platform studies. It argues that algorithmic visibility functions as a key mechanism through which cultural expression is reorganized, producing new hierarchies of representation, affect, and recognition.

Recent studies on Thai digital media have demonstrated the increasing influence of platform-based communication on cultural production, online participation, and identity construction. Research conducted by Thai scholars indicates that platforms such as TikTok, Facebook, and YouTube have become important spaces where cultural trends, local traditions, and youth identities are negotiated and reconstructed. The rapid expansion of short-video platforms in Thailand has also intensified competition for visibility, making algorithmic recommendation systems a key determinant of cultural exposure. These developments suggest that algorithmic visibility is not merely a technical issue but a cultural mechanism shaping contemporary Thai digital experiences.

Objectives

1. it aims to conceptualize algorithmic visibility as a form of cultural power within platformized media environments, moving beyond its conventional understanding as mere exposure or distribution
2. it seeks to examine how algorithmic systems structure the selective amplification, filtering, and normalization of cultural expression in Thai digital media.
3. it aims to analyze how these processes produce new hierarchies of cultural recognition and representation under conditions of platform governance.

Literature Review

Algorithmic visibility refers to the way digital platforms decide which people, issues, images, videos, and cultural meanings become visible, popular, searchable, or invisible. In digital media studies, algorithms are not neutral technical tools; they are systems of classification, ranking, recommendation, and moderation that shape public attention (Gillespie, 2014; Bucher, 2018). In Thailand, this issue is significant because digital platforms are deeply embedded in everyday communication, politics, commerce, entertainment, and cultural identity. Thailand had 51.0 million active social media user identities in January 2025, equal to 71.1% of the population, showing that platform visibility has become a major condition of social and cultural participation.

The concept of algorithmic power is closely related to cultural power. Van Dijck, Poell, and de Waal (2018) argue that platform societies are shaped by datafication, commodification, and selection. These mechanisms transform culture into measurable engagement, such as likes, shares, watch time, comments, and trends. As a result, cultural value is increasingly judged by platform metrics rather than only by traditional institutions such as schools, temples, state agencies, newspapers, or universities. In Thai digital media, cultural visibility often depends on whether content fits the emotional and commercial logic of platforms: short videos, dramatic narratives, political controversy, celebrity culture, beauty, lifestyle, religion, and nationalism can become highly visible when they generate engagement.

Gillespie (2014) explains that algorithms act as “public relevance” machines because they organize what users see and what they believe to be important. This is important for Thailand because digital media is not only a communication channel but also a space of political expression and social negotiation. Studies on Thai youth and digital politics show that social media supports mobilization, communication, and activism, especially among younger

citizens. However, algorithmic visibility can also amplify polarization, misinformation, online harassment, and symbolic conflict. Thus, digital visibility is not merely technological; it is political and cultural.

From a cultural studies perspective, power works through representation, discourse, and normalization (Hall, 1997). Algorithms participate in this process by repeatedly promoting certain images of “Thainess,” morality, beauty, success, religion, gender, class, and political legitimacy. Content that aligns with dominant platform aesthetics or popular affect may gain visibility, while minority voices, slow academic knowledge, local community narratives, or critical political discourse may remain less visible. This reflects Bourdieu’s (1991) idea of symbolic power: power operates when certain meanings are recognized as legitimate while others are marginalized.

Thai digital media also shows a tension between democratization and control. On one hand, platforms allow ordinary users, youth movements, small entrepreneurs, monks, activists, influencers, and local communities to produce content without depending fully on traditional media institutions. On the other hand, visibility is still governed by opaque platform rules, commercial advertising systems, state regulation, and audience behavior. Recent research on Southeast Asian social media politics notes that platforms can support grassroots activism while also enabling algorithmic political practices and forms of control.

The Thai case is especially important because digital platforms intersect with monarchy, religion, nationalism, generational conflict, and state authority. The rise of platforms such as Facebook, TikTok, YouTube, X, and LINE has created new arenas where cultural legitimacy is contested. For example, political satire, youth activism, religious communication, celebrity fandom, and local business promotion all depend on algorithmic circulation. The Reuters report on Clubhouse and Thai dissident discussion illustrates how platform

visibility can rapidly create new political publics while also attracting state concern.

Algorithmic visibility also affects the Thai creative economy. Thai entertainment, influencers, and digital fandoms increasingly gain regional and global visibility through platform circulation. International attention to Thai entertainment and influencer culture shows that algorithmic virality can convert local cultural production into global cultural capital. Yet this visibility is uneven: creators who understand platform trends, aesthetics, timing, hashtags, and fan engagement are more likely to succeed than those without digital literacy or production resources.

In conclusion, algorithmic visibility in Thai digital media should be understood as a form of cultural power. Algorithms shape not only what people see but also what society recognizes, values, debates, and remembers. In Thailand, this power operates through the interaction of platform capitalism, political regulation, cultural identity, user participation, and digital affect. A theoretical reflection on Thai digital media therefore requires moving beyond the idea of algorithms as technical systems and examining them as cultural institutions that structure visibility, legitimacy, and symbolic authority.

Methodology

This article adopts a theoretical-conceptual methodology grounded in interpretive communication research. The study does not seek to generate empirical findings but rather to synthesize and critically examine existing theoretical perspectives on algorithmic visibility, platform governance, and cultural power.

The theoretical sources included in this study were selected according to three criteria:

- 1.Relevance to algorithmic governance and digital platforms;

2. Contribution to theories of cultural power and media visibility;

3. Influence within communication and media studies.

The analytical process involved reviewing foundational and contemporary literature, identifying recurring conceptual themes, and integrating these concepts into a coherent framework for understanding Thai digital media.

Through conceptual synthesis and theoretical interpretation, the article develops a framework that explains how algorithmic systems shape cultural visibility and symbolic power under conditions of platformization.

Results

Algorithmic Visibility and Cultural Power

1. Visibility as Cultural Power

Visibility has long been central to cultural power. In mediated environments, what is seen and circulated gains legitimacy and symbolic authority, while what remains invisible is often excluded from cultural recognition (Hall, 1997). In digital platforms, this dynamic is intensified through algorithmic systems that determine exposure at scale.

Algorithmic visibility transforms visibility from a passive condition into an active process of selection and prioritization. Content is ranked, filtered, and recommended based on engagement metrics such as likes, shares, and watch time. These mechanisms create hierarchies of attention in which certain cultural expressions gain prominence while others are systematically marginalized (Bucher, 2018).

From this perspective, cultural power in digital media is increasingly tied to the capacity to achieve visibility within algorithmic systems. Visibility becomes a form of symbolic capital shaped not only by cultural meaning but also by platform logics.

For example, Thai TikTok creators frequently adapt local cultural performances, food culture, and lifestyle content into short-form videos optimized for algorithmic recommendation. Such content often achieves widespread visibility due to its compatibility with platform engagement metrics.

2. Platformization and Cultural Hierarchy

Platformization refers to the increasing role of digital platforms in structuring social and cultural processes (van Dijck et al., 2018). Within this framework, cultural production is shaped by platform infrastructures that prioritize scalability, engagement, and data extraction.

These infrastructures generate new forms of cultural hierarchy. Rather than traditional distinctions based on institutional authority, visibility hierarchies emerge through algorithmic circulation. Content that aligns with platform logics—such as immediacy, emotional intensity, and repetition—is more likely to be amplified.

In Thai digital media, this results in selective visibility of certain aesthetic and cultural forms. Expressive styles that are visually striking, emotionally engaging, and easily repeatable tend to dominate platform circulation. As a result, cultural representation is not evenly distributed but structured through algorithmic preference.

3. Algorithmic Governance and Cultural Filtering

Algorithms function as mechanisms of governance that regulate cultural visibility (Gillespie, 2014). Through processes of filtering and recommendation, they shape what users encounter and how cultural meaning is constructed.

Algorithmic governance operates through opacity and automation. Users often remain unaware of how visibility is determined, while creators adapt their content to align with perceived algorithmic preferences. This creates a feedback loop in which cultural production becomes increasingly oriented toward visibility optimization.

Recent scholarship highlights how algorithmic systems embed biases and reinforce dominant patterns of expression (Kitchin, 2017; Beer, 2017). In the Thai context, this suggests that cultural visibility is not neutral but structured through technological and economic priorities that shape the circulation of meaning.

Thai Digital Media as a Site of Cultural Negotiation

1. Cultural Expression under Algorithmic Conditions

Thai digital media reflects a dynamic interaction between local cultural sensibilities and global platform logics. Cultural expression is increasingly shaped by the need to achieve visibility within algorithmic environments.

Rather than simply expressing pre-existing cultural forms, creators actively negotiate how cultural elements are presented. Visual styles, narrative pacing, and affective cues are adapted to align with platform expectations. This process does not eliminate cultural specificity but reorganizes it within new conditions of visibility.

During major cultural festivals such as Songkran and Loy Krathong, algorithmic systems often amplify visually appealing and emotionally engaging content, contributing to the wider circulation of specific representations of Thai culture.

2. Selective Amplification and Cultural Representation

Algorithmic systems amplify certain cultural expressions while limiting others. In Thai digital media, this often results in the prominence of highly stylized, emotionally engaging, and visually condensed forms of content.

Selective amplification produces a form of cultural filtering in which only certain aspects of cultural identity become widely visible. Everyday practices, slower aesthetic forms, or less visually dynamic expressions may remain underrepresented despite their cultural significance.

This dynamic highlights the uneven distribution of cultural visibility and the role of algorithms in shaping collective perception.

Popular Thai influencers and lifestyle creators often receive greater algorithmic exposure than creators producing niche cultural or educational content, illustrating how visibility hierarchies emerge within platform environments.

3. Repetition, Recognition, and Cultural Normalization

Repetition plays a crucial role in algorithmic visibility. Content that is repeated and replicated becomes more recognizable and more likely to be circulated. This process contributes to the normalization of specific cultural forms.

In Thai digital media, repetitive visual motifs, gestures, and narrative structures contribute to the formation of recognizable cultural patterns. These patterns gain visibility not necessarily because they are more authentic, but because they align with algorithmic logic.

As repetition reinforces visibility, it also stabilizes certain representations as dominant cultural forms, shaping how Thai identity is perceived both locally and globally.

Communication Art Perspective on Algorithmic Visibility

Communication art theory emphasizes the experiential dimension of media. Meaning is not only transmitted but also shaped through form, rhythm, and affect (Dewey, 2005; Silverstone, 1999).

From this perspective, algorithmic visibility is not merely a technical process but an aesthetic condition. The organization of visibility influences how cultural meaning is experienced. Content that is visually immediate, emotionally engaging, and rhythmically structured is more likely to resonate within platform environments.

Algorithmic systems thus shape not only what is seen but also how it is felt. Cultural power operates through affective experience as much as through symbolic representation.

This insight expands the analysis of algorithmic power by integrating aesthetic and experiential dimensions into discussions of digital media.

Discussion

The analysis presented in this article challenges the assumption that digital platforms democratize cultural expression. While platforms enable broader participation, they also introduce new forms of control through algorithmic visibility.

Cultural power in digital media is increasingly structured through visibility regimes that privilege certain forms of expression. These regimes are shaped by platform design, economic incentives, and algorithmic logic.

In the Thai context, this results in a complex interplay between cultural continuity and transformation. Cultural identity is not simply preserved or lost but negotiated within conditions of selective visibility and algorithmic filtering. Understanding digital culture therefore requires a shift from representation to visibility, and from content to infrastructure. Power operates not only through what is said, but through what is seen.

Although algorithmic systems may reinforce dominant forms of visibility, they can also create opportunities for cultural participation and creative expression. Digital platforms enable independent creators, local communities, and marginalized voices to reach wider audiences without relying on traditional media institutions. In the Thai context, algorithmic recommendation systems have contributed to the dissemination of local cultural practices and grassroots

creativity. Therefore, algorithmic visibility should be understood as both a mechanism of control and a potential resource for cultural empowerment.

Conclusion

This article has argued that algorithmic visibility functions as a central mechanism of cultural power in Thai digital media. By conceptualizing platforms as infrastructures of visibility, it demonstrates how cultural expression is selectively amplified and hierarchized.

The theoretical framework developed here contributes to communication art and platform studies by emphasizing the role of visibility in shaping cultural meaning. Future research may explore how audiences engage with algorithmically curated content or how creators strategically navigate visibility regimes.

Ultimately, digital culture is not only a space of expression but also a field of power structured through algorithmic visibility.

The framework developed in this article has several practical implications. For media researchers, it provides a conceptual lens for examining visibility inequalities in platform environments. For policymakers, it highlights the need for greater transparency and accountability in algorithmic recommendation systems. For digital content creators, it offers insight into how platform logics influence cultural visibility and audience engagement.

Recommendation

Based on the theoretical analysis presented in this study, several recommendations can be proposed.

First, researchers should further investigate algorithmic visibility through empirical studies that examine how recommendation systems influence cultural participation, content circulation, and audience engagement in Thai digital media environments.

Second, policymakers and regulatory bodies should promote greater transparency and accountability regarding algorithmic recommendation mechanisms. Improved transparency may help reduce inequalities in visibility and support a more diverse digital cultural ecosystem.

Third, digital content creators should develop a critical understanding of platform algorithms while maintaining cultural authenticity. Rather than solely optimizing content for engagement metrics, creators should seek balanced strategies that preserve cultural diversity and meaningful representation.

Finally, future research should explore comparative perspectives by examining how algorithmic visibility shapes cultural power across different Southeast Asian countries. Such studies may provide broader insights into the relationship between platform governance, digital culture, and regional cultural transformation.

References

- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Bucher, T. (2018). *If...then: Algorithmic power and politics*. Oxford University Press.
- Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). *The costs of connection: How data is colonizing human life and appropriating it for capitalism*. Stanford University Press.
- Gillespie, T. (2014). The relevance of algorithms. In T. Gillespie, P. Boczkowski, & K. Foot (Eds.), *Media technologies: Essays on communication, materiality, and society* (pp. 167–194). MIT Press.

- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- Van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). *The platform society: Public values in a connective world*. Oxford University Press.
- Beer, D. (2017). The social power of algorithms. *Information, Communication & Society*, 20(1), 1–13.
- Bucher, T. (2018). *If...then: Algorithmic power and politics*. Oxford University Press.
- Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The mediated construction of reality*. Polity Press.
- Dewey, J. (2005). *Art as experience*. Perigee Books. (Original work published 1934)
- Gillespie, T. (2014). The relevance of algorithms. In T. Gillespie et al. (Eds.), *Media technologies* (pp. 167–194). MIT Press.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- Kitchin, R. (2017). Thinking critically about and researching algorithms. *Information, Communication & Society*, 20(1), 14–29.
- Silverstone, R. (1999). *Why study the media?*. Sage.
- van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). *The platform society*. Oxford University Press.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism*. PublicAffairs.
- Duffy, B. E., & Meisner, C. (2023). Platform governance at the margins: Social media creators' experiences with algorithmic (in)visibility. *Media, Culture & Society*, 45(2), 285–304. <https://doi.org/10.1177/01634437221111923>
- Liang, Y., Li, J., Aroles, J., & Granter, E. (2025). Content creation within the algorithmic environment: A systematic review. *Work, Employment and Society*, 39(4), 787–813. <https://doi.org/10.1177/09500170251325784>

- Meng, Z. (2025). Cross-platform sensitivity and algorithmic adaptability: How transnational creators navigate algorithms across Chinese and US-based platforms. *New Media & Society*, 28(3), 1124–1144. <https://doi.org/10.1177/14614448241307578>
- Poell, T., Nieborg, D., & van Dijck, J. (2022). *Platforms and cultural production*. Polity Press.
- Couldry, N., & Mejias, U. A. (2023). *Data grab: The new colonialism of big tech and how to fight back*. Penguin.
- Lin, C. (2025). The fetishized identity economy: Persona capital, staged class, platform capitalism on short-video platforms. *Social Media + Society*, 11(3). <https://doi.org/10.1177/20563051251353752>

แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม*
INNOVATIVE APPROACHES TO SCHOOL MANAGEMENT AND
ADMINISTRATION

สถาพร ประนิล

Shathapron Pranin

วิทยาลัยนครราชสีมา

Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding author E-mail: sathapaw@outlook.com

วันที่รับบทความ : 22 มกราคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ 28 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 28 มิถุนายน 2569

Received 22 January 2026; Revised 28 June 2026; Accepted 28 June 2026

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านสังคม เทคโนโลยี นโยบายทางการศึกษา และความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม รวมทั้งนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และนโยบายด้านการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมควรมุ่งเน้นการพัฒนาในหลายมิติ ได้แก่ การบริหารวิชาการที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและการเรียนรู้เชิงรุก การบริหารบุคลากรที่เน้นการ

Citation:

* สถาพร ประนิล. (2569). แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 3(3), 40-54.

Shathapron Pranin. (2026). Innovative Approaches to School Management and Administration.

Journal of Social Sciences Innovations, 3(3), 40-54.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2026.14>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์และคุ้มค่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษา นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ และสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม บทความนี้คาดหวังว่าจะเป็นแนวทางเชิงวิชาการที่ช่วยสนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำแนวคิดการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมไปปรับใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสถานศึกษา, นวัตกรรมทางการศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Innovative school management has become a crucial approach to improving educational quality in response to the rapid changes of society in the 21st century. Schools are increasingly confronted with challenges related to social transformation, technological advancement, educational policies, and rising expectations from stakeholders. This academic article aims to examine concepts, principles, and theories related to innovative school management and to propose practical approaches that can be applied to enhance school effectiveness in a systematic and sustainable manner. This study employs a documentary research method through the analysis and synthesis of academic literature, research findings, and educational policy documents. The results indicate that innovative school management should focus on multiple dimensions, including academic administration that promotes competency-based learning and active learning approaches; human resource management that emphasizes continuous professional development of teachers and educational personnel; creative and efficient management of budgets and resources; the integration of digital technologies and information systems to

improve administrative efficiency; and the promotion of participation among teachers, parents, communities, and educational networks. Furthermore, school administrators play a vital role as innovative leaders who must possess vision, adaptability, and the ability to drive organizational change effectively. Innovative school management is not limited to the adoption of technology but involves a holistic transformation of management concepts, processes, and organizational culture aligned with the school context and societal changes. This article is expected to provide a useful academic framework for school administrators and educational stakeholders in applying innovative management practices to strengthen school capacity, enhance educational quality, and achieve sustainable development in education.

Keywords : School Management, Educational Innovation, School Administrators, 21st Century Education

บทนำ

การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของระบบการศึกษา ในบริบทปัจจุบัน สถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเข้าสู่สังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่พบได้แก่ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ความหลากหลายของบริบทสถานศึกษา รวมถึงความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สูงขึ้น รูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมจึงไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความท้าทายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางการบริหารการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยอาศัยแนวคิดการบริหารเชิงระบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศในการตัดสินใจ และการ

สร้างความร่วมมือระหว่างครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน (Hoy & Miskel, 2013; Bush, 2011) นอกจากนี้ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน (Fullan, 2016) ผู้เขียนเห็นว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้เท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ และกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

แรงจูงใจในการนำเสนอบทความวิชาการฉบับนี้เกิดจากความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาในฐานะปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม ผู้เขียนมุ่งหวังว่าบทความนี้จะเป็แนวทางเชิงวิชาการที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นความสำคัญของการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ บทความฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างยั่งยืน (OECD, 2019)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของระบบการศึกษา โดยในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเข้าสู่ยุคดิจิทัลและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความท้าทายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ความหลากหลายของบริบทสถานศึกษา และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สูงขึ้น ทำให้รูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเพียงพอ จึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยแนวคิดการบริหารเชิงระบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง

ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมไม่ได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ กระบวนการบริหาร และการพัฒนาระบบการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนและสังคมในอนาคต การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหาร ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน พัฒนาศักยภาพของบุคลากร และสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ทันสมัย สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการบริหารจัดการสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในการวางแผน จัดองค์กร สั่งการ ประสานงาน และควบคุมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารจัดการสถานศึกษาครอบคลุมงานหลัก ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2562)

Hoy และ Miskel (2013) อธิบายว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่นอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2. ความหมายและลักษณะของนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา

นวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา หมายถึง แนวคิด วิธีการ กระบวนการ หรือรูปแบบการบริหารจัดการใหม่ที่แตกต่างจากแนวปฏิบัติเดิม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ

การทำงาน การแก้ปัญหา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

Rogers (2003) กล่าวว่า นวัตกรรมมีลักษณะสำคัญ คือ ความใหม่ การยอมรับของผู้ใช้ และความสามารถในการนำไปใช้จริง ในบริบทของสถานศึกษา นวัตกรรมทางการบริหารมักเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารแบบมีส่วนร่วม การตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นและยั่งยืน

3. ทฤษฎีการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมีพื้นฐานจากทฤษฎีการบริหารการศึกษาหลายแนวคิด โดยทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารเชิงระบบ (Systems Approach) เป็นแนวคิดที่มองสถานศึกษาเป็นระบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ การบริหารเชิงระบบช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม (Kast & Rosenzweig, 1972)

การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) มุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม การบริหารเชิงกลยุทธ์ช่วยให้สถานศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนและสามารถแข่งขันหรือปรับตัวได้ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง (David, 2011)

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) เป็นแนวคิดที่เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนของการบริหารจัดการ (Likert, 1967)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการศึกษา งานวิจัยของ Fullan (2016) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหาร

ที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันและการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยของ สมชาย วงศ์คำจันทร์ (2564) พบว่าสถานศึกษาที่นำแนวคิดนวัตกรรมทางการบริหาร เช่น การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาใช้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางที่มุ่งพัฒนาระบบการบริหารให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการใช้แนวคิดใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (Fullan, 2016)

1. การบริหารวิชาการเชิงนวัตกรรม

การบริหารวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา การบริหารวิชาการเชิงนวัตกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) นอกจากนี้ การนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา เช่น ผลการประเมินผู้เรียน มาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนยังเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การบริหารวิชาการมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (Hoy & Miskel, 2013)

2. การบริหารบุคลากรด้วยแนวคิดนวัตกรรมและดิจิทัล

การบริหารบุคลากรเชิงนวัตกรรมเน้นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสมรรถนะที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน เช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRMS) การพัฒนาวิชาชีพครูผ่านระบบ

ออนไลน์ และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) แนวคิดดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล สร้างแรงจูงใจในการทำงาน และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูและบุคลากร (OECD, 2019)

3. การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์

การบริหารงบประมาณและทรัพยากรเชิงนวัตกรรมเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารควรนำแนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการจัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ (David, 2011) นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น ยังเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มทรัพยากรทางการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

4. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลในการบริหาร

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม โดยสามารถนำมาใช้ในการวางแผน การสื่อสาร การติดตามประเมินผล และการตัดสินใจ ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา (School Management Information System) เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ถูกต้อง และลดภาระงานเอกสาร (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563) การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมจะช่วยให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rogers, 2003)

5. การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่าย

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน การเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ จะช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกัน ความเป็นเจ้าของ และความยั่งยืนในการพัฒนาสถานศึกษา (Likert, 1967) การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังช่วยให้

สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

6. การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมจึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ (Fullan, 2016) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (Bush, 2011)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางการบริหารที่มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรด้วยระบบดิจิทัลและการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผน การบริหาร และการตัดสินใจ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. คุณภาพผู้เรียนดีขึ้น

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อสถานศึกษามีระบบบริหารที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน (Trilling & Fadel, 2009) งานวิจัยของ Fullan (2016) ชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมและมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากรเพิ่มขึ้น

การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีระบบสนับสนุนการทำงานที่ชัดเจน ทันท่วงที และลดภาระงานที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานบุคคลและงานวิชาการ ส่งผลให้ครูมีเวลาและพลังในการพัฒนาการเรียนการสอนมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) นอกจากนี้ การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ยังช่วยพัฒนาศักยภาพครู สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา (OECD, 2019)

3. สถานศึกษามีความทันสมัยและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

สถานศึกษาที่นำแนวทางการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมมาใช้ จะมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และนโยบายทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวางแผน การสื่อสาร และการตัดสินใจ ช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและลดข้อจำกัดของรูปแบบการบริหารแบบเดิม (Rogers, 2003)

David (2011) ระบุว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ผสมผสานนวัตกรรม จะช่วยให้องค์กรมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน

4. เกิดวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม

ผลสำคัญอีกประการหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดลองแนวคิดใหม่ และพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบร่วมกันภายในองค์กร (Bush, 2011) เมื่อสถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง (Senge, 2006)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในหลายด้าน โดยช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากรด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สถานศึกษายังมีความทันสมัย มีความคล่องตัวในการบริหาร และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับนโยบาย ตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ โดยเน้นการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบการตัดสินใจ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในกระบวนการบริหาร เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา (Fullan, 2016) นอกจากนี้ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้และการทำงาน ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (OECD, 2019)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต้นสังกัด

หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการบริหารงานของสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารและการรายงานผล เพื่อลดภาระงานเอกสารและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) นอกจากนี้ ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผ่านการอบรม การนิเทศติดตาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายผู้บริหาร เพื่อให้สามารถนำแนวคิดนวัตกรรมไปใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

3. แนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การนำแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรคำนึงถึงบริบท ความพร้อม และทรัพยากรของแต่ละสถานศึกษาเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติของผู้บริหารและครูให้เห็นความสำคัญของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง จากนั้นจึงค่อยพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานบริหาร การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายภายนอก (Rogers, 2003) การดำเนินงานควร

เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและยั่งยืน (Bush, 2011)

บทสรุป

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจากแนวคิดดั้งเดิมไปสู่การบริหารที่มีความยืดหยุ่นทันสมัย และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง วางแผน พัฒนา และขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และระบบการเรียนรู้ ทำให้สถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านนโยบาย ทรัพยากร บุคลากร และบริบทชุมชน จึงเกิดความจำเป็นในการนำนวัตกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ทั้งในด้านการบริหารวิชาการที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อสมรรถนะผู้เรียน การบริหารบุคลากรที่เน้นการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์และคุ้มค่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมดังกล่าวจะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากร ทำให้สถานศึกษามีความทันสมัย คล่องตัว และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมจึงต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ นโยบายสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูอย่างเป็นระบบ และการนำแนวคิดนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้การศึกษาไทยสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะที่จำเป็น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการบริหารวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *นวัตกรรมการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2562). *การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สมชาย วงศ์คำจันทร์. (2564). การบริหารสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน. *วารสารบริหารการศึกษา*, 15(2), 45–58.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2563). *การบริหารจัดการภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: DGA.
- Bush, T. (2011). *Theories of educational leadership and management*. (4th ed.). London: Sage.
- David, F. R. (2011). *Strategic management: Concepts and cases*. (13th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. (5th ed.). New York: Teachers College Press.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1972). General systems theory: Applications for organization and management. *Academy of Management Journal*, 15(4), 447–465.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. New York: McGraw-Hill.
- OECD. (2019). *Innovating education and educating for innovation*. Paris: OECD Publishing.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York: Free Press.

Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass.

ทฤษฎีพหุนันทนาการ: จากกิจกรรมเชิงเส้นสู่ระบบนิเวศการมีส่วนร่วม
เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุไทย*

PLURAL RECREATION THEORY: FROM LINEAR RECREATION TO
A PARTICIPATION ECOSYSTEM FOR DIGNIFIED LIVING A
MONG THAI OLDER ADULTS

เดชภณ ทองเต็ม

Tachapon Tongterm

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Department of Sport Science, Faculty of Liberal Arts and Sciences, Sisaket Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: spsc_network@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 28 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 28 มิถุนายน 2569

Received 1 May 2026; Revised 28 June 2026; Accepted 28 June 2026

บทคัดย่อ

ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดของไทย สุขภาวะและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงวัยกำลังเผชิญข้อจำกัดจากกรอบแนวคิดนันทนาการเชิงเส้นที่ไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนของการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์เชิงหน้าที่ได้อย่างเพียงพอ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิพากษ์ข้อจำกัดของกรอบแนวคิดดังกล่าว 2) พัฒนาทฤษฎีพหุนันทนาการ (Plural Recreation Theory: PRT) เป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบที่สอดคล้องกับบริบทผู้สูงอายุไทย 3) อธิบายกลไกที่เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมกับสมรรถภาพการทำหน้าที่และความสามารถในการกำกับตนเอง และ 4) เสนอแนวทางการวิเคราะห์

Citation:

* เดชภณ ทองเต็ม. (2569). ทฤษฎีพหุนันทนาการ: จากกิจกรรมเชิงเส้นสู่ระบบนิเวศการมีส่วนร่วมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุไทย. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 3(3), 55-82.

Tachapon Tongterm. (2026). Plural Recreation Theory: From Linear Recreation to a Participation Ecosystem for Dignified Living a Mong Thai Older Adults. Journal of Social Sciences Innovations, 3(3), 55-82.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2026.15>

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

และออกแบบกิจกรรมนันทนาการในบริบทไทย โดยใช้การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่บูรณาการมิติชีวภาพ พฤติกรรม และโครงสร้างสังคม

ผลการสังเคราะห์ภายใต้กรอบ PRT พบว่า นันทนาการสำหรับผู้สูงอายุทำงานในลักษณะระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์แบบไม่เป็นเชิงเส้น ผ่าน 4 กลไกหลัก ได้แก่ พหุรูปแบบ พหุมิติ พหุระดับ และพหุความหมาย ซึ่งร่วมกันส่งเสริมการปรับตัวทางสรีรวิทยา การบูรณาการสุขภาพกายและจิตสังคม การลดข้อจำกัดด้านการเข้าถึง และการสร้างคุณค่าและความหมายของชีวิต กลไกเหล่านี้ช่วยยกระดับสมรรถภาพเชิงหน้าที่และความสามารถในการกำกับตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับบริการเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของตนเอง บทความเสนอให้ปรับการออกแบบนันทนาการจากกิจกรรมเชิงเดี่ยวสู่การสร้างระบบนิเวศการมีส่วนร่วมที่บูรณาการโครงสร้าง กลไกการปรับตัวทางสรีรวิทยา และคุณค่าของชีวิต เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพเชิงหน้าที่ การดูแลตนเอง คุณภาพชีวิต และการดำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างยั่งยืนในสังคมไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ: นันทนาการ, ผู้สูงอายุ, สังคมสูงวัย, คุณภาพชีวิต, สมรรถภาพทางกาย

Abstract

Amid Thailand's transition to a super-aged society, the health and human dignity of older adults are increasingly constrained by conventional linear recreation frameworks, which inadequately explain the complexity of participation and functional outcomes. This article aims to: (1) critically examine the limitations of linear recreation theory in explaining the nonlinear interactions between participation and physiological adaptation; (2) develop the Plural Recreation Theory (PRT) as a systems-based framework grounded in the Thai aging context; (3) explain the mechanisms linking recreational participation with functional capacity and functional self-regulation; and (4) propose an analytical framework for designing recreation programs in contemporary Thailand. The study employed an integrative synthesis of knowledge encompassing biological, behavioral, and social-structural dimensions.

The synthesis revealed that recreation for older adults operates as an open, nonlinear system through four interrelated mechanisms: plural forms, plural dimensions, plural levels, and plural meanings. Together, these mechanisms promote physiological adaptation, integrate physical and psychosocial well-being, reduce barriers to participation, and foster meaning and value in later life. Their combined effects enhance functional capacity and self-regulation, enabling older adults to transition from passive service recipients to active agents in shaping their own lives. The article further proposes shifting recreation design from isolated activities toward an integrated participation ecosystem that combines social structures, physiological adaptive mechanisms, and life values. Such an approach strengthens functional capacity, self-care, quality of life, and the preservation of human dignity as sustainable systemic outcomes for older adults in contemporary Thai society.

Keywords: Recreation, Older adults, Aging population, Quality of life, Physical fitness

บทนำ

สังคมโลกกำลังก้าวเข้าสู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงวัยมิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์เชิงปริมาณทางสถิติ หากแต่เป็นการเปลี่ยนผ่านเชิงคุณภาพ ที่ปรับโครงสร้างวิถีคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ การดำรงชีวิต และบทบาทของมนุษย์ในช่วงปลายชีวิตอย่างลึกซึ้ง ในบริบทแห่งพลวัตนี้ สุขภาพมิได้ถูกจำกัด ความหมายเพียงแค่การปลอดจากโรคหรือความทุพพลภาพ แต่ครอบคลุมถึงขีดความสามารถในการเคลื่อนไหว (mobility) อธิปไตยในการตัดสินใจ และการธำรงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสูงวัยเชิงรุกและการออกแบบโครงสร้างที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต (Keating, 2022; Menassa et al., 2023) โดยมีปัจจัยทางชีวภาพ จิตวิทยา และสังคมสอดประสานกันภายใต้เครือข่ายการเห็นคุณค่า ขณะที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับพลวัตดังกล่าวผ่านความซับซ้อนเฉพาะตัว ทั้งจากการเปลี่ยนผ่านของโครงสร้างครอบครัวที่รวดเร็ว ความแตกต่างระหว่างบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบท และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่ง

สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับกรอบนโยบายให้เท่าทันกับวิถีชีวิตผู้สูงวัยร่วมสมัย (Gianfredi et al., 2025) การตอบสนองต่อสังคมสูงวัยจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงมาตรการทางการแพทย์หรือสวัสดิการขั้นพื้นฐาน แต่ต้องอาศัยพื้นที่แห่งการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยดำรงบทบาทผ่านการเคลื่อนไหว การสื่อสาร และการสร้างความหมาย ส่งผลให้นันทนาการถูกยกระดับจากการเป็นเพียงกิจกรรมยามว่าง (leisure activity) ไปสู่สถานะการเป็นกลไกสำคัญของระบบนิเวศการดำรงชีวิต (life-sustaining ecosystem) ที่สัมพันธ์โดยตรงกับอริปไตยแห่งตัวตนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในช่วงบั้นปลาย (Shen et al., 2024)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน พบว่าการอธิบายนันทนาการ ยังคงถูกจำกัดอยู่ในกรอบเชิงกิจกรรมเป็นหลัก โดยมักให้ความสำคัญกับรูปแบบกิจกรรมมากกว่าการทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างสรีรวิทยาและวิถีชีวิตของผู้เข้าร่วม แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนข้อจำกัดของแนวคิดนันทนาการเชิงเส้น (linear determinism) ที่มองความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์ในลักษณะตรงไปตรงมา โดยเพิกเฉยต่อความซับซ้อนของกระบวนการภายใน (Adams et al., 2011) แม้ว่างานวิจัยร่วมสมัยจะพยายามชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยหลายมิติ ทั้งด้านประสาททกล้ามเนื้อ แรงจูงใจ และเครือข่ายความสัมพันธ์ (Fancourt et al., 2021) ทว่าปัญหาใจกลางมิใช่การขาดแคลนหลักฐานเชิงประจักษ์ หากเป็นการขาดสถาปัตยกรรมทางปัญญา (intellectual architecture) ที่สามารถบูรณาการปัจจัยแยกส่วนเหล่านั้นให้เป็นเอกภาพ ส่งผลให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเส้นทางเชิงเหตุผล (causal pathway) ระหว่างการมีส่วนร่วม สมรรถภาพการทำหน้าที่ (functional fitness) และความสามารถในการดำรงชีวิตยังคงมีความพร่ามัว (Sala et al., 2019) ช่องว่างดังกล่าวจึงเป็นประเด็นวิกฤตที่ต้องได้รับการรื้อสร้างในเชิงทฤษฎี เพื่อเชื่อมโยงปัจจัยระดับบุคคลและโครงสร้างเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ (Zheng et al., 2022)

ในขณะเดียวกัน แม้หลักฐานเชิงประจักษ์จะยืนยันอย่างต่อเนื่องว่าการมีส่วนร่วมที่หลากหลายสัมพันธ์เชิงบวกกับการสูงวัยอย่างมีคุณภาพ (Zhao et al., 2022) กระนั้นก็ตามความสำเร็จในการธำรงสุขภาวะท่ามกลางความเปราะบางของวัยมิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณของกิจกรรมเพียงอย่างเดียว พัฒนาการดังกล่าวต้องอาศัยทางผ่านเชิงระบบ ที่ลุ่มลึกพอจะเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตได้จริง ซึ่งในปัจจุบันยังขาดคำอธิบายที่สามารถเชื่อมโยงกลไก ผลลัพธ์ และบริบทเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ นี่จึงเป็นข้อจำกัดเชิงกระบวนการที่ศรัทธา บทความนี้จึงมี

วัตถุประสงค์ดังนี้ 1) วิพากษ์ข้อจำกัดของกรอบแนวคิดนันทนาการเชิงเส้นที่ไม่สามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์แบบไม่เป็นเชิงเส้นระหว่างการมีส่วนร่วมและการเปลี่ยนแปลงเชิงสรีรวิทยา 2) พัฒนาทฤษฎีพหุนันทนาการ (Plural Recreation Theory: PRT) ในฐานะกรอบเชิงระบบจากฐานคิดและบริบทผู้สูงวัยไทย 3) อธิบายพหุโลกที่เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมกับสมรรถภาพการทำหน้าที่และความสามารถในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่ในการดำรงชีวิต และ 4) เสนอแนวทางการวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมนันทนาการในบริบทไทยร่วมสมัย ซึ่งบนฐานแนวคิดนี้ แก่นของบทความอยู่ที่การอธิบายนันทนาการในฐานะระบบที่แปรการมีส่วนร่วมไปสู่สมรรถภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผ่านกระบวนการพหุมิติ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายและนวัตกรรมทางสังคมที่สามารถสถาปนาอธิปไตยแห่งตัวตนของผู้สูงวัยอย่างยั่งยืนในระดับโครงสร้าง

การวิพากษ์กระบวนการทัศน์นันทนาการเชิงกิจกรรม: จากกลไกเชิงเส้นสู่ความพหุทางทฤษฎี

พลวัตวิถีชีวิตภายใต้สภาวะความไม่มั่นคง มิได้สั่นคลอนเพียงพฤติกรรมภายนอก หากแต่เข้าทำลายจังหวะชีวิตเชิงโครงสร้าง (structural rhythm) อย่างรุนแรง โดยเฉพาะระบบนันทนาการที่เคยเป็นแกนกลางของการดำรงสุขภาวะ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลจากการทับซ้อนกันระหว่างข้อจำกัดเชิงชีวภาพของผู้สูงวัยและความไม่เท่าเทียมเชิงนิเวศ ซึ่งร่วมกันกำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมในระดับระบบ ดังนี้

1. นันทนาการในฐานะกิจกรรมและข้อจำกัดเชิงการอธิบาย

การทำความเข้าใจนันทนาการในมิติวิชาการมักถูกพันธนาการไว้กับกรอบคิดที่เน้นกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง (activity-centric approach) โดยนิยามผ่านรูปแบบที่ปรากฏเชิงประจักษ์ ข้อจำกัดสำคัญของมโนทัศน์นี้คือการลดทอนคุณค่าประสบการณ์มนุษย์ให้เหลือเพียงรายการตรวจสอบ (checklist) ส่งผลให้การอธิบายประสิทธิภาพติดอยู่กับดักเชิงเส้น (linear determinism) ที่สันนิษฐานว่าการเข้าร่วมกิจกรรมจะนำไปสู่ผลลัพธ์สุขภาพโดยอัตโนมัติ (Adams et al., 2011) กระบวนทัศน์ดังกล่าวมักเพิกเฉยต่อสถานะของมนุษย์ในฐานะองค์ประธานที่มีเจตจำนงอิสระและมีกลไกการตอบสนองที่สลับซับซ้อนเกินกว่าจะอธิบายด้วยความสัมพันธ์ที่ตายตัวได้

การจำกัดขอบเขตไว้เพียงกรอบเชิงกิจกรรมก่อให้เกิดความพร่ามัวทางทฤษฎี โดยเฉพาะการไม่สามารถแยกแยะระหว่างรูปแบบกิจกรรมกับกลไกการทำงานภายใน (mechanisms of action) ซึ่งในกรอบร่วมสมัยถูกอธิบายว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระดับพหุชั้นและพหุกลไกที่ไม่สามารถลดทอนเป็นตัวแปรเชิงเดี่ยวได้ (Fancourt et al., 2021) นอกจากนี้ การมุ่งเน้นเพียงตัวชี้วัดเชิงปริมาณยังละเลยมิติเชิงคุณภาพของประสบการณ์และพลังอำนาจในการสถาปนาความหมายผ่านกิจกรรมของผู้สูงวัย ซึ่งเป็นตัวแปรชี้ขาดสำคัญที่กำหนดทั้งความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมในระยะยาวและการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้กลายเป็นสมรรถภาพเชิงหน้าที่ ปัญหาใจกลางจึงมิใช่การขาดแคลนกิจกรรม แต่คือการแตกสลายของความเชื่อมโยงเชิงระบบระหว่างรูปแบบกิจกรรมและเจตจำนงภายใน การวิพากษ์ในจุดนี้ยืนยันว่าการอธิบายนั้นหนาแน่นเกินไปและไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจพลวัตการสูงอายุมอย่างมีคุณภาพอีกต่อไป

2. ช่องว่างระหว่างการมีส่วนร่วมกับผลลัพธ์ด้านสุขภาวะ

แม้หลักฐานเชิงประจักษ์จะยืนยันสหสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนั้นหนาแน่นและการสุขภาวะ แต่เมื่อพิจารณาเชิงระบบจะพบช่องว่างขนาดใหญ่ในกระบวนการปรับเปลี่ยน (transformation process) สู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม งานวิจัยชี้ว่าการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย (activity plurality) สัมพันธ์กับการคงสภาพสุขภาวะในระยะยาว ทว่าการอธิบายส่วนใหญ่ยังติดอยู่ในลักษณะของสหสัมพันธ์ (correlation) มากกว่าการระบุเส้นทางเชิงเหตุผล (causal pathway) ที่ชัดเจน (Sala et al., 2019) การมุ่งเน้นเพียงผลลัพธ์ปลายทางโดยละเลยปฏิสัมพันธ์เชิงกลไกภายใน ส่งผลให้องค์ความรู้ปัจจุบันขาดพลังในการอธิบายความต่อเนื่องของวิถีชีวิตภายใต้ปัจจัยรบกวน

ช่องว่างทางทฤษฎีที่สำคัญคือการขาดความเข้าใจในกลไกที่เชื่อมโยงมิติสรีรวิทยา จิตวิทยา และสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ ตัวอย่างเช่น การเพิ่มสมรรถภาพทางกายจะไร้ความยั่งยืนหากปราศจากการทำงานร่วมกันของปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น การรับรู้ความสามารถของตนเองและการเกิดภาวะไหลลื่นในประสบการณ์ ซึ่งเป็นตัวแปรขับเคลื่อนความพึงพอใจในชีวิต (Zhao et al., 2022) วิกฤตขององค์ความรู้ในปัจจุบันจึงมิใช่การไม่รู้ผลลัพธ์ แต่คือการไม่สามารถอธิบายพลวัตของกลไกที่สอดประสานกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การออกแบบนั้นหนาแน่นในระดับนโยบายสูญเสียความแหลมคมเชิงวิทยาศาสตร์และเพิกเฉยต่อมิติเชิงอัตถิภาวนิยมซึ่งเป็นแกนกลางของการดำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3. อุปสรรคเชิงโครงสร้างและการถูกจำกัดพื้นที่ทางสุขภาวะ

ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและการเข้าถึงพื้นที่ทางนันทนาการมิใช่เพียงประเด็นความบกพร่องทางกายภาพหรือเรื่องของการคมนาคมที่ขาดประสิทธิภาพเท่านั้น แต่เป็นประเด็นเชิงอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรเชิงระบบที่ถูกบิดเบือนไปอย่างรุนแรงภายใต้สภาวะวิกฤตและความขัดแย้งในสังคม (Garmabi et al., 2023) เมื่อพื้นที่สาธารณะและพื้นที่นันทนาการที่ปลอดภัยถูกจำกัดลงด้วยเงื่อนไขทางความมั่นคงหรือนโยบายที่รวมศูนย์ ระบบนิเวศการเคลื่อนไหวของผู้สูงวัยย่อมถูกตีกรอบให้แคบลงจนเหลือเพียงพื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการรักษาบทบาททางสังคมและการคงไว้ซึ่งตัวตนในชุมชน การที่ผู้สูงวัยถูกกีดกันออกจากพื้นที่ทางกิจกรรมจึงมิใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นผลผลิตของความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง (structural inequality) ที่สะท้อนว่าโอกาสในการมีส่วนร่วมถูกกำหนดโดยเงื่อนไขระดับมหภาคมากกว่าเจตจำนงส่วนบุคคล (Sixsmith et al., 2023) ซึ่งอุปสรรคเหล่านี้ยังรวมไปถึงการขาดสถาปัตยกรรมทางนโยบายที่โอบรับความหลากหลายของวิถีชีวิตผู้สูงวัย ทำให้ระบบบริการสุขภาวะกลายเป็นเพียงเครื่องมือในการสงเคราะห์ที่เน้นการควบคุมมากกว่าการส่งเสริมพลังอำนาจ การถูกจำกัดพื้นที่ทางสุขภาวะจึงหมายถึงการสูญเสียพื้นที่ในการแสดงออกถึงอิปไตยแห่งตัวตน (active agency) และความสามารถในการต่อรองกับข้อจำกัดของร่างกายที่ร่วงโรยไปตามวัย การทำความเข้าใจอุปสรรคเชิงอำนาจและโครงสร้างเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพื่อให้เราสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการบริหารจัดการกิจกรรมในระดับผิวเผิน ไปสู่แนวทางการสร้างเสริมพลังอำนาจเชิงโครงสร้าง (structural empowerment) ที่เอื้อต่อการดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและความต่อเนื่องของสุขภาวะเชิงระบบในระยะยาว (Wagner-Gutierrez et al., 2025)

4. แนวทางเชิงบูรณาการเพื่อการก้าวข้ามข้อจำกัดภายใต้สภาวะวิกฤต

จากการวิพากษ์และรื้อสร้างมโนทัศน์เดิมทั้งหมดที่ปรากฏข้างต้น สามารถสรุปแนวทางที่ถูกต้องในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และกิจกรรมนันทนาการที่ควรจะเป็นในระดับระบบ ดังนี้

1) การพิจารณาเงื่อนไขในระดับโครงสร้าง

ต้องมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างจังหวะการเคลื่อนไหวและสภาวะจิตสังคมของผู้สูงวัยภายใต้แรงกดดันจากภายนอก โดยพิจารณาผ่านวงจรสะท้อนกลับ

(Feedback Loop) ที่ทำงานสอดคล้องกันเพื่อธำรงความต่อเนื่องและความมั่นคงของการดำรงชีวิตในระดับมหภาค

2) การวิเคราะห์พลวัตในระดับกลไก

ต้องมุ่งเน้นการเข้าใจกระบวนการปรับตัวของผู้สูงวัยในฐานะองค์ประกอบที่ลุกขึ้นมาเป็นผู้กำกับกิจกรรมด้วยตนเอง (Active Agent) เพื่อต่อรองและบริหารจัดการกับข้อจำกัดเชิงพื้นที่และเวลาที่ถูกบีบคั้น โดยมีฐานที่มั่นสำคัญจากเครือข่ายความสัมพันธ์และทุนทางสังคมในระดับชุมชน

3) การยกระดับสู่เป้าหมายในระดับคุณค่า

ต้องมุ่งเป้าไปที่การยกระดับนิยามของสุขภาวะจากการเป็นเพียงความแข็งแรงทางกายภาพไปสู่การสถาปนาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ซึ่งถือเป็นผลผลิตเชิงระบบที่ปรากฏขึ้นจากการทำงานร่วมกันของสมรรถภาพการทำหน้าที่และความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมเชิงความหมายแม้ในสภาวะวิกฤต

ข้อสรุปจากการรื้อสร้างมโนทัศน์เดิมทั้งหมดในหัวข้อนี้ จึงชี้ชัดให้เห็นว่าความล้มเหลวของกระบวนการทัศน์เก่าเกิดจากการมองนันทนาการแบบแยกส่วนและปราศจากพลวัตที่แท้จริง ข้อจำกัดเหล่านี้จึงเป็นหลักฐานยืนยันถึงความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในการแสวงหาคำอธิบายเชิงทฤษฎีที่ลุ่มลึกขึ้นในหัวข้อถัดไป เพื่อระบุเส้นทางเชิงเหตุผลที่สามารถอธิบายการดำรงไว้ซึ่งสมรรถภาพเชิงหน้าที่และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงวัยในระดับระบบได้อย่างยั่งยืน ภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนของสังคมร่วมสมัย

การพัฒนาทฤษฎีพหุนันทนาการ

การก้าวข้ามข้อจำกัดของกระบวนการทัศน์เดิมที่ยึดติดกับตัวกิจกรรม จำเป็นต้องอาศัยการสถาปนาระบบคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงมิติเชิงหน้าที่และบริบทสังคมเข้าด้วยกันอย่างลึกซึ้ง การเปลี่ยนผ่านนี้มีใช้เพียงการขยายขอบเขตของคำนิยาม หากเป็นการจัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงระบบใหม่ทั้งหมด เพื่อสร้างคำอธิบายเชิงทฤษฎีที่สามารถรองรับพลวัตของสุขภาวะผู้สูงวัยได้อย่างมีเหตุผลและต่อเนื่องภายใต้เงื่อนไขชีวิตที่ซับซ้อน

1. นันทนาการในฐานะระบบการมีส่วนร่วม

บทความนี้เสนอให้มองนันทนาการมิใช่เพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและจบลงเป็นครั้งคราว แต่เป็นระบบการมีส่วนร่วมที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างนิเวศการเห็น

คุณค่าของผู้สูงวัย การเปลี่ยนมุมมองจากการยึดกิจกรรมเป็นศูนย์กลางสู่การยึดระบบการมีส่วนร่วมเป็นแกนกลาง ช่วยให้สามารถอธิบายความต่อเนื่องของวิถีชีวิตได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะในสภาวะที่ผู้สูงวัยต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางสรีรวิทยาหรืออุปสรรคภายนอก ระบบดังกล่าวมิได้เป็นเพียงพื้นที่ของการกระทำ แต่เป็นโครงสร้างที่จัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อม และโอกาสในการเคลื่อนไหว ซึ่งร่วมกันกำหนดความต่อเนื่องของสภาวะในระยะยาว (Keating, 2022)

ในมิตินี้ การมีส่วนร่วมถูกนิยามใหม่ว่าเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่ผู้สูงวัยใช้เพื่อธำรงไว้ซึ่งจังหวะชีวิตเชิงโครงสร้าง โดยมีปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อมทำหน้าที่เป็นทั้งตัวหนุนเสริมและตัวกำกับข้อจำกัด ความสำเร็จของการสูงอายุมีสภาวะจึงมิได้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพที่ทำได้ แต่ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งของระบบการมีส่วนร่วมที่สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ (Sixsmith et al., 2023) ระบบดังกล่าวทำงานผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างความสามารถเชิงหน้าที่และแรงจูงใจภายใน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการคงอยู่ของสมรรถภาพการทำงานที่และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างอิสระ การรักษาความเชื่อมโยงในระดับระบบคือเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมมีในรูปแบบเรียบง่ายสามารถสร้างผลลัพธ์ทางสภาวะที่มีนัยสำคัญได้เมื่อกลไกภายในยังคงทำงานสอดคล้องประสานกันอย่างมีเอกภาพ

2. หลักการของพหุนันทนาการในมุมมองวิทยาศาสตร์การกีฬา

ในมุมมองวิทยาศาสตร์การกีฬา บทความนี้พัฒนาหลักการพหุนันทนาการโดยมุ่งเน้นที่การทำงานของพหุกลไก (plural mechanisms) ที่ซ่อนอยู่ภายใต้พฤติกรรมเคลื่อนไหว โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าผลลัพธ์ด้านสภาวะเกิดจากการกระตุ้นระบบชีวภาพและพฤติกรรม ในลักษณะบูรณาการมากกว่าการกระตุ้นเชิงเดี่ยว หลักการประการแรกคือการเปลี่ยนจุดเน้นจากการฝึกซ้อมแบบซ้ำซากสู่การกระตุ้นความหลากหลายเชิงชีวกลศาสตร์ (biomechanical diversity) ซึ่งช่วยให้ระบบประสาทกล้ามเนื้อและระบบสรีรวิทยาปรับตัวในหลายมิติพร้อมกัน (Sala et al., 2019) การมีส่วนร่วมในรูปแบบพหุนันทนาการมีบทบาทสำคัญในการลดการเสื่อมถอยเชิงหน้าที่ เนื่องจากกลไกการปรับตัวของร่างกายตอบสนองต่อความท้าทายที่หลากหลายมากกว่าการทำกิจกรรมแบบเดียว

หลักการประการที่สองคือความสอดคล้องเชิงหน้าที่ (functional match) ระหว่างระดับความสามารถของบุคคลและความเข้มข้นของกิจกรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การ

เคลื่อนไหวก่อให้เกิดการปรับตัวเชิงบวกอย่างยั่งยืน การเข้าถึงสภาวะไหลลื่นและการรับรู้ความสามารถของตนเองมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลต่อทั้งระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบกล้ามเนื้อ และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Zhao et al., 2022) ขณะที่หลักการประการสุดท้ายคือการจัดวางระบบนิเวศการเคลื่อนไหวที่เอื้อต่อการดำรงอาชีพเชิงหน้าที่ ภายใต้ข้อจำกัดของชีวิตจริง โดยมองอุปสรรคทางกายภาพและสังคมเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องนำมาวิเคราะห์และออกแบบการแทรกแซงเชิงกลไก

องค์รวมของหลักการทั้งสามมิตินี้คือระบบการปรับตัวเชิงพหุของการเคลื่อนไหวที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ กลไกเหล่านี้มิได้ทำงานแยกส่วนกัน หากแต่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างรองรับที่กำหนดความต่อเนื่องของสมรรถภาพการทำงานที่ในระยะยาว การสอดคล้องประสานกันของกลไกระดับชีวภาพ พฤติกรรม และสังคมในลักษณะพหุระดับทำให้สามารถอธิบายความสามารถในการปรับตัวของผู้สูงวัยได้อย่างลุ่มลึก ซึ่งแนวทางนี้ช่วยยกระดับวิทยาศาสตร์การกีฬาจากการมุ่งวัดผลเชิงตัวเลขไปสู่การอธิบายกลไกที่ทำให้ผลลัพธ์สามารถคงอยู่ได้จริงในโลกแห่งข้อจำกัด

3. การพัฒนารอบมโนทัศน์จากบริบทผู้สูงวัยไทย

เพื่อให้กรอบแนวคิดมีความสอดคล้องกับความเป็นจริง บทความนี้จึงพัฒนามโนทัศน์พหุชั้นจากการโดยอิงจากบริบทผู้สูงวัยไทยซึ่งมีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านโครงสร้างครอบครัว เครือข่ายความสัมพันธ์ และรูปแบบการใช้ชีวิตในชุมชน โครงสร้างเชิงบูรณาการสามระดับถูกนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงหลักการสากลกับประสบการณ์จริง โดยในระดับโครงสร้างนั้นมุ่งวิเคราะห์รูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะและความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เป็นปัจจัยกำกับโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม (Wagner-Gutierrez et al., 2025) การที่ผู้สูงวัยไทยส่วนใหญ่ยังคงผูกพันกับสถาบันครอบครัวและศาสนาอย่างเหนียวแน่น ทำให้ระบบการมีส่วนร่วมมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในสถานออกกำลังกาย แต่ขยายขอบเขตไปถึงพื้นที่กึ่งสาธารณะ เช่น วัด ลานชุมชน หรือแม้แต่พื้นที่กิจกรรมในครัวเรือน ซึ่งทำหน้าที่เป็นนิเวศพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงไว้ซึ่งจังหวะชีวิตเชิงโครงสร้างในยามที่สังคมเผชิญกับสภาวะเปราะบาง

ในระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเชิงกลไก บริบทสังคมไทยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและวิถีชีวิตประจำวันสามารถทำหน้าที่เป็นพหุกลไกในการดำรงสมรรถภาพเชิงหน้าที่และอิสรภาพแห่งตัวตนได้ในคราวเดียวกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เช่น การร่วมงานบุญประเพณี การออกกำลังกายด้วยการเคลื่อนไหวตามวิถี

ชุมชน หรือการสื่อสารผ่านเครือข่ายกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน ล้วนเป็นองค์ประกอบของระบบที่ช่วยให้ผู้สูงวัยสามารถต่อรองกับข้อจำกัดเชิงกายภาพและสังคมที่บีบคั้นได้อย่างมีพลวัต ซึ่งกลไกเหล่านี้มิได้ทำงานเพียงมิติเดียว แต่เป็นการสอดประสานระหว่างกลไกเคลื่อนไหวทางกาย การตระหนักรู้ในความสามารถของตนเอง (self-efficacy) และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม (social support) ซึ่งเป็นตัวแปรชี้ขาดที่ทำให้ผู้สูงวัยไทยสามารถคงสถานะความเป็นองค์ประธานในชีวิตประจำวันไว้ได้แม้ในสภาวะที่โครงสร้างภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

ภายใต้กรอบการวิเคราะห์นี้ พหุนันทนาการจึงถูกนิยามในฐานะระบบที่เชื่อมโยงความหลากหลายของการมีส่วนร่วมเข้ากับโครงสร้างชีวิตจริง โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบประสบการณ์ที่สอดคล้องกับบริบททางจิตปัญญาและวิถีวัฒนธรรมมากกว่าการกำหนดรูปแบบกิจกรรมสำเร็จรูปจากภายนอก เป้าหมายสุดท้ายที่บทความนี้ต้องการเน้นย้ำคือ การสถาปนาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity) ที่มีได้เกิดจากผลของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เกิดจากผลผลิตเชิงระบบเมื่อระบบการมีส่วนร่วมสามารถธำรงความต่อเนื่องของทั้งสมรรถภาพและการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ได้พร้อมกัน ความเป็นระบบนี้เองที่จะเปลี่ยนผ่านสุขภาวะของผู้สูงวัยจากการเป็นเพียงผู้รับบริการไปสู่การเป็นผู้กำหนดจังหวะชีวิตของตนเองอย่างถาวรและยั่งยืน

โครงสร้างและสถาปัตยกรรมของทฤษฎีพหุนันทนาการ

โครงสร้างพื้นฐานของทฤษฎีพหุนันทนาการตั้งอยู่บนการร้อยเรียงองค์ประกอบพหุชั้นให้กลายเป็นสถาปัตยกรรมทางปัญญาที่ทรงพลัง โดยมุ่งเน้นการแปรเปลี่ยนจากความกระจัดกระจายของกิจกรรมสู่ความเป็นปึกแผ่นของระบบการมีส่วนร่วม ที่สามารถอธิบายพลวัตของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม การจัดวางในลักษณะนี้มีได้เป็นเพียงการจำแนกองค์ประกอบเชิงแนวคิด หากเป็นการสถาปนาความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วม กลไกการปรับตัว และผลลัพธ์เชิงหน้าที่ที่สามารถตรวจสอบได้ในเชิงวิทยาศาสตร์การกีฬา โดยเฉพาะในบริบทผู้สูงวัยที่ต้องเผชิญข้อจำกัดทั้งภายในและภายนอกอย่างพร้อมกัน

1. พหุรูปแบบ (Activity Diversity)

ในชั้นแรกของสถาปัตยกรรมทางความคิดนี้ พหุรูปแบบมิได้ถูกนิยามในฐานะตัวเลือกเชิงปริมาณ แต่ทำหน้าที่เป็นปัจจัยเชิงหน้าที่ที่สร้างแรงขับเคลื่อนผ่านกลไกความหลากหลาย

ของสิ่งเร้า (stimulus variability) ซึ่งมีความสำคัญยิ่งในการลดภาวะความซ้ำซากของระบบประสาทกล้ามเนื้อ การมีส่วนร่วมในรูปแบบพหุที่ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย ปัญญา และสังคม ทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นระบบการปรับตัวในลักษณะกระจายศูนย์ (distributed adaptation) เพื่อป้องกันการเสื่อมถอยเชิงหน้าที่ผ่านการรักษาความยืดหยุ่นของระบบประสาทและการคงสภาพของมวลกล้ามเนื้อในหลายระนาบพร้อมกัน (Sala et al., 2019) ความลุ่มลึกของแนวคิดนี้อยู่ที่การใช้ความหลากหลายเป็นกลไกการกระจายความเสี่ยงเชิงสมรรถภาพ โดยเมื่อรูปแบบหนึ่งถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขทางกายภาพ ระบบสำรองจากการมีส่วนร่วมในมิติอื่นจะทำหน้าที่ประคับประคองสมรรถภาพโดยรวมไว้ได้ทันที (Fancourt et al., 2021) กระบวนการนี้จึงสร้างเส้นทางเชิงเหตุผลจากการลดความจำเจเชิงพฤติกรรมไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว (adaptive capacity) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความยั่งยืนของสมรรถภาพเชิงหน้าที่ในระยะยาว (Shen et al., 2024)

2. พหุมิติ (Multi-dimensional Mechanism Integration)

ความโดดเด่นของทฤษฎีพหุนันทนาการอยู่ที่การบูรณาการกลไกต่างมิติให้ทำงานสอดประสานกันในลักษณะพหุกลไก โดยมีสมมติฐานหลักว่าผลลัพธ์เชิงหน้าที่คือผลผลิตร่วมจากการประสานพลังระหว่างระบบชีวภาพและภาวะจิตสังคมอย่างแยกขาดไม่ได้ ในมิตินี้ กลไกทางจิตวิทยา เช่น การรับรู้ความสามารถของตนเองและสภาวะไหลลื่น ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมประสานเชิงกลไก (mechanistic interconnector) ที่ลดการรับรู้ความเหนื่อยล้าและเพิ่มประสิทธิภาพของการตอบสนองทางชีวภาพให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Shen et al., 2024) เส้นทางเชิงเหตุผลนี้สามารถอธิบายได้ว่าความพึงพอใจในระดับจิตวิทยาจะช่วยหนุนเสริมกระบวนการปรับตัวในระดับสรีรวิทยา ผ่านการปรับสมดุลของระบบประสาทอัตโนมัติและการเปลี่ยนแปลงของระบบต่อมไร้ท่อ (neuroendocrine response) ทำให้ระบบการมีส่วนร่วมเชิงพหุรักษาสสมดุลระหว่างการสูญเสียสมรรถภาพและการคงสภาพได้อย่างมีนัยสำคัญ (Sala et al., 2019) ในเชิงระบบ การบูรณาการพหุมิติจึงเป็นกระบวนการยกระดับนันทนาการสู่การเป็นกลไกที่มุ่งจัดการพลังงานของชีวิตผ่านการประสานการทำงานทุกระดับเพื่อธำรงไว้ซึ่งสมรรถภาพการทำหน้าที่ที่สมบูรณ์ที่สุด

3. พหุระดับ (Multi-level Ecology of Participation)

การวิเคราะห์นันทนาการภายใต้สถาปัตยกรรมพหุระดับมุ่งเน้นความสัมพันธ์เชิงนิเวศวิทยาที่ทำงานผ่านเครือข่ายเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับโครงสร้างนโยบายและวัฒนธรรม โดยแต่ละระดับทำหน้าที่เป็นตัวหนุนเสริม (facilitator) หรือตัวกำกับข้อจำกัด

เชิงโครงสร้าง (structural constraint) ของกันและกัน ทฤษฎีพหุนันทนาการเสนอว่าการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการลดระดับข้อจำกัดในการเข้าถึงพื้นที่ (access limitation) ในเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ (Garmabi et al., 2023) และต้องพิจารณา นิเวศวิทยาของการมีส่วนร่วมในลักษณะองค์รวม (Sixsmith et al., 2023) อย่างไรก็ตาม ในบริบทสังคมไทย ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมมิได้เกิดจากเงื่อนไขเชิงกายภาพหรือโครงสร้างเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว หากยังถูกกำกับอย่างมีนัยสำคัญโดยกรอบความเชื่อทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะค่านิยมความกตัญญูต่อบุพการีซึ่งมักตีความบทบาทของผู้สูงวัยในฐานะผู้รับการดูแล (passive recipient) มากกว่าผู้กำกับชีวิต (active agent) ส่งผลให้การเข้าร่วมกิจกรรม นันทนาการและการเคลื่อนไหวทางกายถูกลดทอนคุณค่าในเชิงสังคม แม้จะมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนบทบาทต่อการพัฒนาสมรรถภาพเชิงหน้าที่และคุณภาพชีวิตก็ตาม ปัจจัยเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวจึงทำหน้าที่เป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในระดับลึก (deep structural constraint) ที่แทรกซึมอยู่ในระบบนิเวศการมีส่วนร่วม และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมของผู้สูงวัยอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกัน ในระดับสถาบัน แนวคิดการให้บริการด้านสุขภาพที่มุ่งเน้นการดูแลและฟื้นฟู (care-oriented model) ยังมีแนวโน้มตอกย้ำภาพลักษณ์ของผู้สูงวัยในฐานะผู้รับบริการ มากกว่าการส่งเสริมบทบาทในฐานะองค์ประธานที่สามารถกำกับตนเองเชิงหน้าที่ (self-directed model) ส่งผลให้ศักยภาพของนันทนาการในฐานะกลไกเชิงระบบถูกจำกัดอยู่ภายใต้กรอบคิดเชิงสวัสดิการ มากกว่าการพัฒนาเชิงสมรรถภาพและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว การแทรกแซงเชิงระบบจึงจำเป็นต้องบูรณาการมิติทางวัฒนธรรม สังคม และนโยบายเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับบุคคลได้อย่างยั่งยืน (Wagner-Gutierrez et al., 2025) นิเวศวิทยาในมิตินี้จึงมิได้เป็นเพียงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หากแต่เป็นโครงสร้างเชิงระบบที่กำหนดขีดความสามารถของผู้สูงวัยในการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และการแปรศักยภาพไปสู่สมรรถภาพเชิงหน้าที่และการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้บริบทสังคมที่แปรเปลี่ยน

4. พหุความหมาย (Meaning Function in Life)

สถาปัตยกรรมขั้นสูงสุดของทฤษฎีมุ่งอธิบายบทบาทของความหมายในฐานะกลไกสะท้อนกลับเชิงระบบที่ขับเคลื่อนสุขภาวะจากภายใน โดยนิยามว่านันทนาการคือกระบวนการดำรงไว้ซึ่งบทบาทและคุณค่าแห่งตัวตนภายใต้บริบทวัฒนธรรม (Sixsmith et al., 2023) ใน

ระดับทฤษฎี ความหมายมิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ปลายทาง แต่เป็นตัวแปรสำคัญในเส้นทางเชิงเหตุผลที่เชื่อมโยงระหว่างการตระหนักรู้คุณค่าไปสู่แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) ซึ่งส่งผลต่อเนื่องถึงความต่อเนื่องของการเคลื่อนไหว (movement adherence) และสะท้อนกลับมาเป็นผลดีต่อการคงอยู่ของสมรรถภาพเชิงหน้าที่ (Asharani et al., 2022; Alonso et al., 2023) เมื่อผู้สูงวัยสามารถระบุความหมายของการมีส่วนร่วมได้ ระบบจะเกิดการกำกับตนเองที่เหนียวแน่น ทำให้พฤติกรรมสุขภาพสามารถคงอยู่ได้แม้ในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของกลไกพฤติกรรมนี้คือการเปลี่ยนผ่านสุขภาวะไปสู่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นผลผลิตร่วมเชิงระบบที่ทำหน้าที่เป็นตัวกำกับความยั่งยืนของสมรรถภาพและการเห็นคุณค่าในชีวิตไปพร้อมกัน

โดยสรุป สถาปัตยกรรมทั้งสี่มิติของทฤษฎีพหุนันทนาการมิได้ดำรงอยู่แบบแยกส่วน หากแต่ถักทอเป็นโครงสร้างทางปัญญาที่อธิบายพลวัตของมนุษย์ผ่านกลไกการปรับตัวที่สอดคล้องประสานกันอย่างมีเอกภาพ การมองพหุนันทนาการในฐานะระบบเปิดที่ยอมรับความหลากหลายและการเชื่อมโยงข้ามมิติ ช่วยให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงวิเคราะห์ในการออกแบบนวัตกรรมเชิงนโยบายและการแทรกแซงทางวิทยาศาสตร์การกีฬาที่มีความแม่นยำสูง ตลอดจนเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ในอนาคต ความเป็นระบบนี้เองที่จะเปลี่ยนผ่านสุขภาวะของผู้สูงวัยจากการเป็นเพียงผู้รับบริการไปสู่การเป็นองค์ประธานผู้กำหนดจังหวะชีวิตของตนเองอย่างทรงพลังและยั่งยืน

กลไกการทำงานและพลวัตเชิงระบบ

พลวัตของทฤษฎีพหุนันทนาการขับเคลื่อนด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงกลไกที่มิได้ทำงานแบบเส้นตรง แต่เป็นเครือข่ายของวงจรสะท้อนกลับที่ส่งต่อพลังงานจากกิจกรรมระดับจุลภาคสู่ผลลัพธ์ระดับมหภาค โดยหัวใจสำคัญคือการสถาปนาระบบการแปลงการมีส่วนร่วมไปสู่ผลลัพธ์เชิงหน้าที่ผ่านกลไกพฤติกรรมที่ทำงานแบบไม่เป็นเชิงเส้น ซึ่งเปรียบเสมือนระบบเปิดที่มีการแลกเปลี่ยนพลวัตกับบริบททางสังคมตลอดเวลา กลไกเหล่านี้ถักทอร้อยเรียงกันเพื่อสร้างความมั่นคงเชิงหน้าที่และปกป้องอิสระแห่งตัวตนของผู้สูงวัย โดยมุ่งเน้นการปรับสมดุลระหว่างศักยภาพภายในและข้อจำกัดภายนอก เพื่อให้มนุษย์สามารถกำกับชะตาชีวิตของตนเองได้อย่างมีเอกภาพและสมศักดิ์ศรี

1. ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ระหว่างความหลากหลายของกิจกรรมกับการกระตุ้นกลไก

ความสัมพันธ์ระหว่างพหุรูปแบบและความหลากหลายของกลไกทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการปรับตัวเชิงระบบ โดยอาศัยหลักการของความหลากหลายของสิ่งเร้าเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ เมื่อผู้สูงวัยมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความหลากหลายเชิงพฤติกรรม ระบบจะถูกกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองที่ครอบคลุมทั้งมิติทางกายภาพและจิตปัญญา ซึ่งมีส่วนสำคัญในการลดทอนสภาวะความซ้ำซากของระบบประสาทกล้ามเนื้อได้อย่างมีนัยสำคัญ (Sala et al., 2019) ความลุ่มลึกของแนวคิดนี้อยู่ที่การใช้ความหลากหลายเป็นเครื่องมือในการกระจายแรงกระตุ้นไปยังกลไกการปรับตัวหลายส่วนพร้อมกัน ทำให้ระบบการมีส่วนร่วมมีความยืดหยุ่นและสามารถรักษาสมาดุลของสมรรถภาพไว้ได้แม้ในสภาวะที่มีมิติใดมิติหนึ่งถูกจำกัด (Fancourt et al., 2021)

ในเชิงกลไก ความหลากหลายของกิจกรรมทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าที่มีความแปรปรวนซึ่งก่อให้เกิดการกระตุ้นกลไกหลายระบบในลักษณะกระจายศูนย์ อันนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวและลดความเสี่ยงของการเสื่อมถอยเชิงหน้าที่ในระยะยาว พลวัตดังกล่าวสามารถนิยามได้ว่าเป็นกระบวนการกระตุ้นแบบข้ามระบบ (cross-system activation) ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเกิดการปรับตัวเชิงหน้าที่ในระดับระบบที่เหนือกว่าการทำกิจกรรมเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกิดการสะสมทุนทางสุขภาพที่พร้อมรองรับความผันแปรของร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Zhao et al., 2022)

2. กลไกทางสรีรวิทยากับสมรรถภาพการทำหน้าที่

การทำงานในมิติสรีรวิทยาของพหุันทนาการมุ่งเน้นไปที่การสร้างคุณสมบัติเชิงหน้าที่ผ่านกลไกการปรับตัวของระบบประสาทและต่อมไร้ท่อ ซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงจากการได้รับสิ่งเร้าที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ การมีส่วนร่วมที่มีพลวัตช่วยเหนี่ยวนำให้เกิดการปรับสมดุลของระบบประสาทอัตโนมัติ ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของระบบหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (Sala et al., 2019) เส้นทางการเหตุผลนี้ชี้ให้เห็นว่าการปรับตัวระดับสรีรวิทยาไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นเอกเทศ แต่ทำงานร่วมกับกลไกการลดสภาวะการอักเสบและการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสมองผ่านกระบวนการสร้างความยืดหยุ่น

ของระบบประสาท (Fancourt et al., 2021) ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อการรักษาขีดความสามารถในการเคลื่อนไหวและผลลัพธ์สุขภาพในภาพรวม (Zhao et al., 2022)

ในระดับเชิงลึก พลวัตทางสรีรวิทยานี้ยังครอบคลุมไปถึงการรักษาสมดุลกล้ามเนื้อและการทำงานของระบบรับรู้ตำแหน่งข้อต่อ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการป้องกันการล้มและการรักษาความสมดุลของร่างกาย เมื่อกลไกทางสรีรวิทยาเหล่านี้ได้รับการกระตุ้นอย่างต่อเนื่องผ่านพหุนันทนาการ จะเกิดสภาวะการประหยัดพลังงานในการทำงานของร่างกาย ทำให้ผู้สูงวัยสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้นานขึ้นด้วยความเหนื่อยล้าที่ลดลง สภาวะสมดุลทางชีวภาพดังกล่าวคือรากฐานสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันมีความราบรื่นและเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ใหม่ que แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการทรงตัวและการประสานงานของระบบประสาทกล้ามเนื้ออย่างมีนัยสำคัญ (Colón-Emeric et al., 2024; Kasicki et al., 2025; Zhong et al., 2024) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวในพหุนันทนาการเกิดขึ้นในลักษณะของระบบบูรณาการที่มุ่งเน้นการอ้างไว้ซึ่งสมรรถภาพเชิงหน้าที่อย่างเป็นองค์รวม

3. กลไกเชิงพฤติกรรมและการคงอยู่ของการมีส่วนร่วม

ความยั่งยืนของระบบการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับกลไกพฤติกรรมที่แปรเปลี่ยนเจตจำนงให้กลายเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องผ่านกระบวนการสร้างแรงจูงใจภายในและการกำกับตนเอง กลไกดังกล่าวทำงานในลักษณะวงจรพฤติกรรมที่กำกับตนเอง (self-regulatory behavioral loop) ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างความรู้สึกถึงความสำเร็จและความพึงพอใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความหมาย (Asharani et al., 2022) วงจรสะท้อนกลับเชิงบวกนี้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้สูงวัยรับรู้ถึงขีดความสามารถที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการรักษาระดับการมีส่วนร่วมไว้อย่างเหนียวแน่นแม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้าง (Wagner-Gutierrez et al., 2025) ในเชิงระบบ กลไกนี้ยังทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างการรักษาสมรรถนะแห่งตนและความยั่งยืนเชิงพฤติกรรม ทำให้ระบบการมีส่วนร่วมมีเสถียรภาพและสามารถพัฒนาตนเองได้จากภายในอย่างต่อเนื่อง

4. การเชื่อมโยงสู่ความสามารถในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่

หัวใจของการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติคือการเชื่อมโยงกลไกพหุขั้นเข้าสู่ความสามารถในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่ ซึ่งถือเป็นกระบวนการแปลงจากสมรรถภาพทางกายไปสู่การดำรงชีวิตจริงได้อย่างอิสระ ระบบการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพจะทำหน้าที่เป็นตัวขยายสมรรถภาพ (capacity amplifier) ที่เชื่อมโยงระหว่างพลังกำลังทางกายภาพเข้ากับทักษะการ

ตัดสินใจและการจัดการสิ่งแวดล้อม (Sixsmith et al., 2023) ในมิตินี้ ความสามารถในการกำกับตนเองมีได้หมายถึงการไม่ต้องพึ่งพาใคร แต่หมายถึงการมีอำนาจในการเลือกและดำเนินการตามเป้าหมายของชีวิตผ่านการสนับสนุนของระบบนิเวศการมีส่วนร่วม

การเชื่อมโยงเชิงหน้าที่นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการลดภาวะพึ่งพิง โดยกลไกเชิงหน้าที่ที่แข็งแกร่งจะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การดูแลตนเองในบ้าน หรือการเดินทางในชุมชน เมื่อผู้สูงวัยสามารถกำกับตนเองได้ในกิจกรรมพื้นฐาน จะเกิดความมั่นใจในการขยายขอบเขตการทำกิจกรรมไปสู่ระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น เส้นทางนี้เองที่เป็นจุดเปลี่ยนจากการเป็นผู้รับบริการสุขภาพสู่การเป็นองค์ประธานที่มีอำนาจจัดการชีวิตตนเองได้อย่างสมบูรณ์ (Gu et al., 2025) ผลลัพธ์เชิงประจักษ์เหล่านี้ยืนยันว่าการกำกับตนเองมิใช่เพียงสภาวะทางจิตใจ แต่เป็นผลึกของสมรรถภาพทางกายที่ได้รับการหล่อเลี้ยงผ่านระบบการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

5. สุขภาวะและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะผลลัพธ์เชิงระบบ

ในขั้นสูงสุดของพลวัตเชิงระบบ สุขภาวะและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้ปรากฏขึ้นในฐานะผลผลิตสะสมจากกิจกรรมเชิงเดี่ยว แต่เป็นผลผลิตร่วมเชิงระบบ (emergent outcome) ที่เกิดขึ้นเมื่อทุกองค์ประกอบในระบบการมีส่วนร่วมทำงานสอดประสานกันอย่างลงตัว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของพหุนันทนาการคือสภาวะที่ผู้สูงวัยตระหนักถึงคุณค่าของตนเองผ่านการมีบทบาทและการยอมรับในสังคม แม้ในยามที่สมรรถภาพทางกายบางส่วนอาจเสื่อมถอยไปตามกาลเวลา (Sixsmith et al., 2023) กลไกพหุความหมายทำหน้าที่เป็นตัวกำกับความยั่งยืนที่ส่งต่อความรู้สึกมีคุณค่ากลับคืนสู่ระบบ ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของมนุษย์ในมิติองค์รวม (Asharani et al., 2022)

ในเชิงทฤษฎี ศักดิ์ศรีคือผลผลิตเชิงระบบที่ปรากฏขึ้นเมื่อขีดความสามารถเชิงหน้าที่ ความต่อเนื่องเชิงพฤติกรรม และการบูรณาการความหมายทำงานร่วมกันอย่างสมดุลภายใต้บริบทชีวิตจริง (Keating, 2022) ศักดิ์ศรีในกรอบพหุนันทนาการจึงมิใช่คุณลักษณะเชิงนามธรรม หากเป็นตัวบ่งชี้เชิงระบบของความสมบูรณ์ของการดำรงชีวิตที่เกิดจากการบูรณาการของร่างกาย พฤติกรรม และความหมายในบริบทจริงอันสง่างามและยั่งยืน ความเป็นระบบเช่นนี้เองที่จะเปลี่ยนผ่านนิยามของนันทนาการจากการพักผ่อนสู่การเป็นเครื่องมือในการสถาปนาคุณค่าของชีวิต และเป็นกรอบแนวคิดสำคัญสำหรับการออกแบบนโยบายสาธารณะที่จะมุ่งสร้างสังคมที่เห็นคุณค่าของมนุษย์ในทุกช่วงวัยสืบไป

ปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตในระบบพหุนันทนาการ

เมื่อพิจารณาพหุนันทนาการในฐานะระบบเปิด พลวัตที่เกิดขึ้นมิได้จำกัดอยู่เพียงกลไกการปรับตัวภายในร่างกายหรือจิตใจเท่านั้น หากแต่เป็นผลผลิตจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างปัจจัยเชิงโครงสร้างและพฤติกรรมปัจเจกที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเชิงระบบแบบไม่เป็นเชิงเส้น (nonlinear exchange) ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวทำหน้าที่กำหนดว่าศักยภาพของระบบจะถูกแปรเปลี่ยนเป็นผลลัพธ์เชิงหน้าที่ได้จริงเพียงใด กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านการปรับตัวอย่างต่อเนื่องระหว่างแรงกดดันจากภายนอกและศักยภาพภายในของผู้สูงวัย พลวัตเหล่านี้มักทอร้อยเรียงกันเพื่อรักษาสมดุลเชิงพลวัตของระบบให้สามารถดำรงอยู่ได้แม้ในสถานะที่มีความผันแปรสูง โดยมุ่งเน้นการแปรเปลี่ยนทรัพยากรและเจตจำนงให้กลายเป็นวิถีชีวิตที่ทรงคุณค่าผ่านปฏิสัมพันธ์สำคัญสองประการดังต่อไปนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง การเข้าถึง และผลลัพธ์

ปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในระบบพหุนันทนาการทำงานภายใต้หลักการของระบบนิเวศแห่งโอกาส ซึ่งอธิบายว่าผลลัพธ์ด้านสุขภาวะและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้เกิดจากความพยายามของปัจเจกเพียงลำพัง แต่เป็นผลผลิตของการจัดวางโครงสร้างสังคมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในระดับระบบ (Sixsmith et al., 2023) โครงสร้างในที่นี้ครอบคลุมตั้งแต่นโยบายสาธารณะ การออกแบบพื้นที่ ไปจนถึงทุนทางวัฒนธรรมที่กำหนดรูปแบบการดำรงชีวิต ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบความเป็นไปได้ของการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยชี้ขาดมิใช่เพียงการมีอยู่ของโครงสร้าง แต่คือกลไกการเข้าถึงที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแปรทรัพยากรสาธารณะให้กลายเป็นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

ในมิตินี้ การเข้าถึงต้องถูกทำความเข้าใจในลักษณะพหุมิติ ทั้งในเชิงกายภาพ เชิงปัญญา และเชิงสังคม โดยหากโครงสร้างพื้นฐานมีความพร้อมแต่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือการรับรู้ของผู้สูงวัย ระบบจะเข้าสู่ภาวะชะงักงันเชิงโครงสร้าง (systemic stagnation) ซึ่งทำให้ทรัพยากรไม่สามารถถูกใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Menassa et al., 2023) ในทางตรงกันข้าม เมื่อโครงสร้างและการเข้าถึงสอดประสานกัน จะเกิดปฏิสัมพันธ์เชิงเสริมแรงที่ส่งเสริมการสูงวัยอย่างประสบความสำเร็จ (successful aging) ทั้งในมิติของการทำกิจวัตรประจำวันและการคงไว้ซึ่งสภาวะอารมณ์และปัญญาที่ดี (Sala et al., 2019) ปฏิสัมพันธ์นี้ยังมีลักษณะย้อนกลับที่เป็นพลวัต (recursive system dynamic) กล่าวคือ เมื่อผลลัพธ์เชิงหน้าที่ได้รับการพัฒนา ผู้สูงวัยจะเกิดขีดความสามารถในการเข้าถึงกิจกรรมที่ซับซ้อนและมีความ

หลากหลายมากขึ้น (Zheng et al., 2022) ทำให้เกิดวงจรการพัฒนาเชิงระบบที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและขยายโอกาสในการดำรงคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

2. วงจรสะท้อนกลับของการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจ

ความยั่งยืนของพหุันทนาการขับเคลื่อนผ่านวงจรสะท้อนกลับที่ทำหน้าที่เป็นกลไกกำกับพฤติกรรมเชิงระบบ โดยมีแรงจูงใจภายในเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาหลัก วงจรนี้เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับศักยภาพ ซึ่งนำไปสู่การรับรู้ความสำเร็จในระดับปัจเจก การรับรู้นี้จะถูกสะท้อนกลับไปยังการรับรู้ความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดการเสริมแรงเชิงจิตวิทยาที่เพิ่มแรงจูงใจและความต้องการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง (Asharani et al., 2022) กลไกดังกล่าวก่อให้เกิดวงจรพฤติกรรมที่กำกับตนเอง (self-regulatory behavioral loop) ซึ่งทำให้การเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมมิได้เป็นผลจากแรงกดดันภายนอก แต่เป็นกระบวนการภายในที่เชื่อมโยงกับความหมายของชีวิตและสุขภาวะเชิงอัตวิสัย

ความโดดเด่นของวงจรสะท้อนกลับในกรอบพหุันทนาการอยู่ที่การเกิดการเรียนรู้เชิงระบบ ซึ่งระบบจะปรับเปลี่ยนเป้าหมายและรูปแบบการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับข้อจำกัดที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัย หลักฐานเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า ความถี่และความหลากหลายของกิจกรรมยามว่างเป็นปัจจัยชี้ขาดในการรักษาสภาวะการสูงวัยที่สมบูรณ์ไว้ได้ในระยะยาว (Zhao et al., 2022) เมื่อผู้สูงวัยเผชิญข้อจำกัดทางกายภาพ วงจรสะท้อนกลับนี้จะทำหน้าที่ค้นหาเส้นทางการมีส่วนร่วมรูปแบบใหม่ (adaptive pathways) ที่ยังคงรักษาความหมายและคุณค่าเดิมไว้ได้ แม้รูปแบบกิจกรรมจะเปลี่ยนแปลงไป (Fancourt et al., 2021) กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การสร้างความยืดหยุ่นเชิงพฤติกรรม (behavioral resilience) ซึ่งช่วยป้องกันการถอนตัวออกจากระบบสังคมและการหยุดชะงักของการเคลื่อนไหว

ในระดับทฤษฎี วงจรสะท้อนกลับนี้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงกลไกพหุมิติทั้งหมดเข้าด้วยกัน โดยแปรเปลี่ยนศักยภาพเชิงชีวภาพและจิตสังคมให้กลายเป็นพฤติกรรมที่ดำรงอยู่ได้จริงในชีวิตประจำวัน (Hennessy, 2024) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมิได้จำกัดอยู่เพียงความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม แต่ขยายไปสู่การดำรงสมรรถภาพและการขยายขีดความสามารถในการกำกับตนเอง ซึ่งท้ายที่สุดปรากฏเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะผลลัพธ์เชิงระบบที่เกิดจากการบูรณาการของกลไกทั้งหมดในพหุันทนาการอย่างเป็นเอกภาพและต่อเนื่องสืบไป

ผู้สูงวัยในฐานะองค์ประธานของระบบ

การพิจารณาผู้สูงวัยในฐานะองค์ประธานถือเป็นจุดเปลี่ยนเชิงมนทัศน์ที่สำคัญในการวิเคราะห์พลวัตของพหุนันทนาการ โดยเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนะจากการนิยามผู้สูงวัยเป็นเพียงเป้าหมายของการดูแล ไปสู่การดำรงสถานะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินชีวิตภายใต้ระบบนิเวศที่เกื้อกูล องค์ประธานในบริบทนี้มีได้จำกัดอยู่เพียงความสามารถในการเลือกกิจกรรม หากแต่คือสถานะที่ปัจเจกสามารถบูรณาการสมรรถภาพทางกาย มิติทางจิตสังคม และเป้าหมายแห่งชีวิตเข้าด้วยกันเพื่อธำรงไว้ซึ่งบทบาทที่มีความหมายภายใต้เงื่อนไขของความสูงวัย การยกระดับเช่นนี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากระบบที่กำกับพฤติกรรม ไปสู่ระบบที่เปิดพื้นที่ให้มนุษย์กำกับตนเองได้อย่างมีความหมาย ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างในงานวิจัยนันทนาการที่มักขาดคำอธิบายว่าปัจเจกสามารถแปรการมีส่วนร่วมให้กลายเป็นการกำกับชีวิตได้อย่างไร ซึ่งสะท้อนว่าปัญหาเชิงแกนมิได้อยู่ที่การขาดกิจกรรม หากแต่อยู่ที่การขาดกรอบคำอธิบายที่สามารถจัดวางมนุษย์ในฐานะกลไกกำกับของระบบได้อย่างเป็นระบบ

1. การเปลี่ยนผ่านจากผู้รับบริการสู่ผู้กำกับตนเอง

กระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงสถานะในระบบพหุนันทนาการเริ่มต้นจากการปรับฐานคติที่มีต่อบทบาทของผู้สูงวัย จากสถานะผู้รับบริการสู่การเป็นผู้กำกับตนเองที่มีการตระหนักรู้และลงมือทำอย่างมีเจตจำนง (active agency) ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อระบบการมีส่วนร่วมสามารถสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้สูงวัยเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับคุณค่าและวิถีชีวิตของตนอย่างเป็นอิสระ ซึ่งการมีส่วนร่วมที่มีความหมายในลักษณะนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความพึงพอใจในชีวิตและการรับรู้คุณค่าแห่งตน (Asharani et al., 2022) ในเชิงกลไก active agency ทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างโอกาสและพฤติกรรมที่อุบัติขึ้นจริง กล่าวคือ แม้ระบบจะมีทรัพยากรที่หลากหลายเพียงใด หากปราศจากการตัดสินใจและเจตจำนงของปัจเจก ระบบย่อมไม่สามารถแปรศักยภาพให้เป็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้ (Menassa et al., 2023) การมีส่วนร่วมจึงมิใช่เพียงการเข้าร่วมกิจกรรมตามลำดับขั้น แต่เป็นกระบวนการที่ผู้สูงวัยกำหนดทิศทางของชีวิตผ่านการเลือก การปรับ และการให้ความหมายต่อกิจกรรมเหล่านั้นเพื่อสถาปนารากฐานของการสูงวัยอย่างมีส่วนร่วมและเท่าเทียมภายใต้ระบบนิเวศการเห็นคุณค่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้การมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงตัวแปรอิสระของสภาวะ แต่กลายเป็นกลไกเชิงกำกับที่กำหนดทิศทางของผลลัพธ์ในระดับระบบ

2. ความสามารถในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่และความเป็นอิสระ

แก่นแท้ของการเป็นองค์ประธานประดิษฐ์ฐานอยู่บนความสามารถในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่ ซึ่งสะท้อนผ่านขีดความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างอิสระและการเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพในกิจวัตรประจำวัน ความสามารถดังกล่าวก่อกำเนิดจากการบูรณาการระหว่างสมรรถภาพทางกายและการจัดการพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง เมื่อระบบพหุนันทนาการสามารถกระตุ้นกลไกทางสรีรวิทยาและพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ผู้สูงวัยย่อมสามารถรักษาความเป็นอิสระไว้ได้แม้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตามสรีรภาพ (Keating, 2022) หลักฐานเชิงประจักษ์บ่งชี้ว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลายมีความสัมพันธ์กับการคงสภาพสมรรถนะเชิงหน้าที่และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ดีกว่าการปฏิบัติกิจกรรมเชิงเดี่ยว (Zhao et al., 2022) ความสามารถในการกำกับตนเองจึงทำหน้าที่เป็นดัชนีชี้วัดเชิงระบบที่สะท้อนว่ากลไกทางชีวภาพ จิตวิทยา และพฤติกรรมสามารถประสานการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ในความหมายนี้ functional autonomy มิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ปลายทาง แต่เป็นตัวชี้วัดการทำงานของระบบที่สามารถสะท้อนประสิทธิภาพของการบูรณาการกลไกทั้งหมดได้ในระดับปฏิบัติการ (Shen et al., 2024) โดยความเป็นอิสระในกรอบนี้มีได้หมายถึงการแยกตัวออกจากสังคม แต่คือศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีความหมายภายใต้ปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะผลลัพธ์เชิงระบบ

ในระดับสูงสุดของทฤษฎีพหุนันทนาการ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะเป้าหมายเชิงนามธรรม แต่เป็นผลผลิตร่วมเชิงระบบ (emergent outcome) ที่อุบัติขึ้นจากการทำงานสอดประสานกันของทุกองค์ประกอบภายใต้บริบทแห่งชีวิตจริง ศักดิ์ศรีในบริบทนี้สะท้อนถึงการที่ผู้สูงวัยสามารถรับรู้ถึงคุณค่าแห่งตน มีบทบาทเชิงรุกในสังคม และดำรงชีวิตอย่างมีเป้าหมายผ่านการยอมรับเชิงสถานะในชุมชน (Sixsmith et al., 2023) เมื่อปัจเจกมีทั้งสมรรถภาพเชิงหน้าที่ (functional fitness) และอำนาจในการกำกับตนเอง (active agency) ระบบจะปรากฏผลลัพธ์ในมิติของความสง่างามและความภาคภูมิใจออกมาในฐานะองค์รวมของการมีส่วนร่วม โดยมีข้อค้นพบทางวิชาการยืนยันว่าการมีส่วนร่วมที่มีคุณค่าเชื่อมโยงโดยตรงกับความรู้สึกเป็นเจ้าของชีวิตและการได้รับการยอมรับจากสังคมซึ่งเป็นองค์ประกอบวิกฤตของศักดิ์ศรี (Alonso et al., 2023)

พลวัตของศักดิ์ศรีในฐานะผลผลิตเชิงระบบนี้ทำหน้าที่เป็นตัวแปรกำกับระดับสูงของระบบ (systemic regulator) ที่อยู่เหนือกว่าตัวชีวิตทางคลินิกทั่วไป โดยทำหน้าที่สะท้อนกลับเพื่อเสริมแรงให้ระบบดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อผู้สูงวัยตระหนักถึงคุณค่าแห่งตน การมีส่วนร่วมจะถูกขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจภายในที่บริสุทธิ์ ก่อให้เกิดวงจรสะท้อนกลับเชิงบวกที่เชื่อมโยงการเคลื่อนไหว สุขภาวะ และความหมายของชีวิตเข้าด้วยกัน (Fancourt et al., 2021) กระบวนการนี้ทำให้ศักดิ์ศรีกลายเป็นเกราะป้องกันเชิงระบบที่ช่วยประคับประคองสภาวะจิตใจแม้ในช่วงที่ร่างกายต้องเผชิญกับข้อจำกัดหรือความเสื่อมถอยตามธรรมชาติ การที่ทฤษฎีพหุนันทนาการสามารถแปรการเคลื่อนไหวพื้นฐานให้กลายเป็นกระบวนการสถาปนาตัวตนในเชิงระบบได้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกรอบคิดนี้ในการเชื่อมโยงมิติชีวภาพกับมิติความหมายของชีวิตอย่างเป็นระบบ เพราะเมื่อปัจเจกรับรู้ถึงศักดิ์ศรีที่ระบบมอบให้ผ่านโอกาสในการตัดสินใจและปฏิบัติจริง ความเป็นมนุษย์จะถูกเติมเต็มจนถึงขีดสุด นำไปสู่สภาวะความสมบูรณ์ของมนุษย์ในมิติองค์รวมที่ความถดถอยทางชีวภาพไม่สามารถสั่นคลอนความภาคภูมิใจในแก่นแท้ของชีวิตได้ ซึ่งท้ายที่สุดปรากฏเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะผลลัพธ์เชิงระบบที่เกิดจากการบูรณาการของทุกกลไกในพหุนันทนาการอย่างเป็นเอกภาพ

การประยุกต์ใช้เชิงการวิเคราะห์และการออกแบบ

เมื่อทฤษฎีพหุนันทนาการถูกสถาปนาขึ้นในฐานะกรอบเชิงระบบที่อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม กลไก และผลลัพธ์ได้อย่างเป็นเอกภาพ ขั้นตอนวิกฤตลำดับถัดไปคือการทำให้กรอบคิดดังกล่าวทำงานได้จริงในโลกของการดำรงชีวิต การประยุกต์ใช้ใหม่นี้มิใช่การนำทฤษฎีไปใช้ในเชิงเส้น หากเป็นการแปรสถาปัตยกรรมทางความคิดให้กลายเป็นตรรกะเชิงการตัดสินใจ (decision logic) เพื่อวิเคราะห์ ออกแบบ และปรับเปลี่ยนระบบนันทนาการให้สอดคล้องกับความซับซ้อนของชีวิตผู้สูงวัยได้อย่างต่อเนื่อง แก่นสำคัญจึงอยู่ที่การเปลี่ยนผ่านจากการคิดเชิงกิจกรรม (activity-based thinking) ไปสู่การคิดเชิงระบบ (systems thinking) และจากระบวนการจัดโปรแกรม (programming) ไปสู่การออกแบบเงื่อนไขของการมีส่วนร่วม (designing participation conditions) ที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงหน้าที่และความหมายของชีวิตได้พร้อมกัน

1. กรอบการวิเคราะห์ระบบนันทนาการสำหรับผู้สูงวัย

กรอบการวิเคราะห์ภายใต้พหุนันทนาการเริ่มต้นจากการยอมรับว่านันทนาการมีใช้หน่วยกิจกรรมที่แยกขาด หากเป็นระบบที่มีโครงสร้างภายในซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับ การวิเคราะห์จึงเคลื่อนจากการมองตัวกิจกรรม ไปสู่การทำความเข้าใจการทำงานเชิงระบบ (systemic operation) โดยใช้ตรรกะสามชั้น ได้แก่ โครงสร้างของโอกาส (structure of opportunities) กลไกของการตอบสนอง (mechanisms of response) และผลลัพธ์เชิงหน้าที่ที่ปรากฏในชีวิตจริง (functional outcomes)

ความลุ่มลึกของกรอบนี้อยู่ที่การใช้เป็นเครื่องมือวินิจฉัยระบบเพื่อระบุจุดล้มเหลว (failure points) ของการมีส่วนร่วม หากระบบมีกิจกรรมหลากหลายแต่ผลลัพธ์เชิงหน้าที่ไม่ปรากฏ การวินิจฉัยจะช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดบกพร่องอาจอยู่ที่กลไกการตอบสนองที่ขาดความเข้มข้นเพียงพอที่จะกระตุ้นการปรับตัว หรือหากผู้สูงวัยถอนตัวออกจากระบบ การวินิจฉัยนี้จะย้อนกลับไปอ่านเส้นทางของการเกิดผล (causal pathways) เพื่อแยกแยะว่าเกิดจากอุปสรรคเชิงโครงสร้างหรือการแตกสลายของวงจรความหมาย การวิเคราะห์ในลักษณะนี้ทำให้ระบบนันทนาการกลายเป็นสิ่งที่สามารถออกแบบและพัฒนาได้อย่างมีเหตุผล แทนที่จะดำเนินไปตามความเคยชินหรือข้อจำกัดเชิงบริบท

2. แนวทางการออกแบบกิจกรรมบนฐานสมรรถภาพการทำหน้าที่

การออกแบบภายใต้กรอบพหุนันทนาการต้องเปลี่ยนจุดตั้งต้นจากกิจกรรมที่น่าสนใจ ไปสู่ผลลัพธ์เชิงหน้าที่ที่จำเป็นต่อชีวิต โดยใช้สมรรถภาพการทำหน้าที่เป็นแกนกลางกำหนดตรรกะของการออกแบบ กิจกรรมจะมีคุณค่าต่อเมื่อสามารถกระตุ้นกลไกที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตได้จริงและถูกรักษาไว้ในรูปแบบของพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง การออกแบบจึงมุ่งเน้นการจัดวางความหลากหลายเชิงหน้าที่เพื่อให้ระบบร่างกายและจิตใจได้รับสิ่งเร้าที่ครอบคลุมหลายมิติพร้อมกัน ซึ่งทำหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นเชิงระบบที่ช่วยป้องกันการเสื่อมถอยและเปิดโอกาสให้เกิดการปรับตัวภายใต้ข้อจำกัดของวัย

หัวใจของการออกแบบคือตรรกะการปรับระดับความท้าทาย หากการมีส่วนร่วมลดลงเนื่องจากความเบื่อหน่าย ระบบต้องเพิ่มความหลากหลายและความซับซ้อนของกิจกรรม แต่หากเกิดภาวะเหนื่อยล้าหรือบาดเจ็บ ระบบต้องลดความเข้มข้นโดยยังคงรักษาความหลากหลายเชิงหน้าที่ไว้เพื่อป้องกันภาวะชะงักงัน ในระดับลึก การออกแบบที่มีประสิทธิภาพต้องเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงวัยปรับและให้ความหมายกับกิจกรรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนาความสามารถ

ในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่อย่างเป็นธรรมชาติ การออกแบบจึงมิใช่การควบคุมพฤติกรรม แต่คือการสร้างเงื่อนไขที่ทำให้พฤติกรรมเติบโตได้จากภายในระบบชีวิตของบุคคลเอง ซึ่งท้ายที่สุดจะเปลี่ยนสถานะจากการเข้าร่วมกิจกรรมสู่การสถาปนาตัวตนอย่างยั่งยืน

3. นโยบายและการพัฒนาระบบบริการในบริบทไทย

ในระดับนโยบาย การประยุกต์ใช้พหุนันทนาการนำไปสู่การเปลี่ยนกรอบคิดจากการเพิ่มจำนวนกิจกรรม ไปสู่การพัฒนาคุณภาพของระบบการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงการสร้างเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ทำให้ผู้สูงวัยเข้าถึงและดำรงการมีส่วนร่วมได้อย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทชีวิตจริง ระบบบริการจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการจัดกิจกรรมแบบกำหนดจากส่วนกลางไปสู่การเป็นระบบสนับสนุนที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบท โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงพื้นที่ ชุมชน และรูปแบบชีวิต เพื่อขยายโอกาสในการดำรงคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ในบริบทไทย ความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญที่สามารถพัฒนาเป็นระบบพหุนันทนาการได้โดยไม่ต้องสร้างโครงสร้างใหม่ทั้งหมด การยกระดับกิจกรรมประจำวันให้กลายเป็นกลไกธำรงสมรรถภาพและความหมายคือแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตไทยและปฏิบัติได้จริงในระดับพื้นที่ ท้ายที่สุด นโยบายสำคัญของการประยุกต์ใช้อยู่ที่การออกแบบระบบที่เรียนรู้และปรับตัวไปพร้อมกับชีวิตของผู้สูงวัย เมื่อระบบเชื่อมโยงโครงสร้าง การมีส่วนร่วม และความหมายเข้าด้วยกันได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสุขภาวะจะกลายเป็นคุณลักษณะของวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน อันนำไปสู่การสถาปนาตัวตนในเชิงระบบที่ความเสื่อมถอยทางชีวภาพไม่สามารถลดทอนศักดิ์ศรีในแก่นแท้ของชีวิตได้

บทสรุป

ข้อจำกัดของกรอบแนวคิดพหุนันทนาการเชิงเส้นอยู่ที่การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์ในลักษณะเชิงเหตุผลแบบตรงไปตรงมา ซึ่งไม่สามารถรองรับปฏิสัมพันธ์แบบไม่เป็นเชิงเส้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงเชิงสรีรวิทยา พฤติกรรม และบริบทชีวิตของผู้สูงวัยได้อย่างเพียงพอ ภายใต้กรอบทฤษฎีพหุนันทนาการ (PRT) พหุนันทนาการสำหรับผู้สูงวัยถูกทำความเข้าใจใหม่ในฐานะระบบการมีส่วนร่วมที่บูรณาการมิติชีวภาพ พฤติกรรม และโครงสร้างสังคมเข้าด้วยกัน โดยอธิบายเส้นทางการแปรเปลี่ยนจากสิ่งเร้าเชิงการเคลื่อนไหวไปสู่สมรรถภาพการทำหน้าที่และความสามารถในการกำกับตนเองเชิงหน้าที่ในชีวิตประจำวันผ่านกลไกพหุขั้นที่ทำงานร่วมกันในลักษณะระบบเปิด ซึ่งเชื่อมโยงการปรับตัว

ทางสรีรวิทยากับพลวัตเชิงพฤติกรรมภายใต้เงื่อนไขการเข้าถึงในชีวิตจริง ขณะเดียวกัน การจัดการนิเวศการมีส่วนร่วมในระดับโครงสร้างมีบทบาทสำคัญในการกำหนดขอบเขตของการแปรศักราชดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องในแต่ละบริบท ซึ่งข้อค้นพบนี้นำไปสู่ข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ยกระดับการพัฒนานันทนาการจากการออกแบบกิจกรรมเชิงเดี่ยวไปสู่การออกแบบระบบ การมีส่วนร่วมที่สามารถใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงวัยในบริบทไทยร่วมสมัย โดยคำนึงถึงกลไกการปรับตัว เงื่อนไขการเข้าถึง และความหลากหลายของรูปแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เมื่อการมีส่วนร่วม กลไกการปรับตัว และความหมายของชีวิตถูกเชื่อมโยงอย่างสอดคล้องประสาน สุขภาวะจึงมิได้ปรากฏเพียงในฐานะผลลัพธ์เชิงปลายทาง หากเป็นคุณลักษณะของระบบการดำรงชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถภาพเชิงหน้าที่ การดูแลตนเอง และคุณภาพชีวิต อันนำไปสู่การธำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะพลผลิตร่วมเชิงระบบอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- Adams, K. B., Leibbrandt, S., & Moon, H. (2011). A critical review of the literature on social and leisure activity and wellbeing in later life. *Ageing & Society*, 31(4), 683-712. <https://doi.org/10.1017/S0144686X10001091>
- Alonso, V., Defanti, F. M., Neri, A. L., & Cachioni, M. (2023). Meaning and purpose in life in aging: A scoping review. *Psicologia: Teoria e Pesquisa*, 39, e39306. <https://doi.org/10.1590/0102.3772e39306.en>
- AshaRani, P. V., Lai, D., Koh, J., & Subramaniam, M. (2022). Purpose in life in older adults: A systematic review on conceptualization, measures, and determinants. *International journal of environmental research and public health*, 19(10), 5860. <https://doi.org/10.3390/ijerph19105860>
- Colón-Emeric, C. S., McDermott, C. L., Lee, D. S., & Berry, S. D. (2024). Risk assessment and prevention of falls in older community-dwelling adults: a review. *Jama*, 331(16), 1397-1406. <https://doi.org/10.1001/jama.2024.1416>

- Fancourt, D., Aughterson, H., Finn, S., Walker, E., & Steptoe, A. (2021). How leisure activities affect health: a narrative review and multi-level theoretical framework of mechanisms of action. *The Lancet Psychiatry*, 8(4), 329-339. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30384-9](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30384-9)
- Garmabi, K. M., Rezaee, M., & Pashmdarfard, M. (2023). Factors associated with participation of community-dwelling older adults in activities related to leisure and social participation: a systematic review. *Middle East Journal of Rehabilitation and Health Studies*, 10(2), e131146. <https://doi.org/10.5812/mejrh-131146>
- Gianfredi, V., Nucci, D., Pennisi, F., Maggi, S., Veronese, N., & Soysal, P. (2025). Aging, longevity, and healthy aging: the public health approach. *Aging Clinical and Experimental Research*, 37(1), 125. <https://doi.org/10.1007/s40520-025-03021-8>
- Gu, Y., Ali, S. H., & Guo, A. (2025). The association between leisure activity engagement and functional health, mental health, and subjective health among Chinese older adults. *Journal of Public Health*, 33(6), 1199-1208. <https://doi.org/10.1007/s10389-023-02094-x>
- Hennessy, C. H. (2024). The functions of leisure in later life: bridging individual- and community-level perspectives. *Ageing & Society*, 44(12), 2610-2632. <https://doi.org/10.1017/S0144686X23000028>
- Kasicki, K., Piskorz, E. K., Rydzik, Ł., Ambroży, T., Ceranowicz, P., & Błach, W. (2025). A systematic review of multicomponent vs. single-component training programs for fall prevention in older adults. *Frontiers in Public Health*, 13, 1636439. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1636439>
- Keating, N. (2022). A research framework for the United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030). *European Journal of Ageing*, 19(3), 775-787. <https://doi.org/10.1007/s10433-021-00679-7>

- Menassa, M., Stronks, K., Khatami, F., Díaz, Z. M. R., Espinola, O. P., Gamba, M., Itodo, O.A., Buttia, C., Wehrli, F., Minder, B., Velarde, M.R., & Franco, O. H. (2023). Concepts and definitions of healthy ageing: a systematic review and synthesis of theoretical models. *EClinicalMedicine*, 56. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2022.101821>
- Sala, G., Jopp, D., Gobet, F., Ogawa, M., Ishioka, Y., Masui, Y., ... & Gondo, Y. (2019). The impact of leisure activities on older adults' cognitive function, physical function, and mental health. *PloS one*, 14(11), e0225006. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0225006>
- Shen, X., Wang, J., Chen, J., Zhang, H., Shen, S., & Zhao, X. (2024). Relationship between participation in leisure activities and the maintenance of successful aging in older Chinese adults: a 4-year longitudinal study. *BMC geriatrics*, 24(1), 989. <https://doi.org/10.1186/s12877-024-05574-1>
- Sixsmith, J., Makita, M., Menezes, D., Cranwell, M., Chau, I., Smith, M., Levy, S., Scrutton, P., & Fang, M. L. (2023). Enhancing community participation through age-friendly ecosystems: A rapid realist review. *Geriatrics*, 8(3), 52. <https://doi.org/10.3390/geriatrics8030052>
- Wagner-Gutiérrez, N., Gonzalez, S. A., Rubio, M. A., Sánchez-Franco, S., Palencia-Pérez, L., Blanco, M., Adlakha, D., Aguirre-Patiño, J.S., Ossa, N., Vietto, G., Suárez, D., & Sarmiento, O. L. (2025). Quality of life, mental health and social relationships among older adults participating in the Recreovia physical activity community program. *International journal for equity in health*, 24(1), 145. <https://doi.org/10.1186/s12939-025-02476-5>
- Zhao, W., Kelly, R. M., Rogerson, M. J., & Waycott, J. (2022). Understanding older adults' participation in online social activities: lessons from the COVID-19 pandemic. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6(CSCW2), 1-26. <https://doi.org/10.1145/3564855>

Zheng, W., Huang, Y., & Wu, L. (2022). Community and social correlates of leisure activity participation among older adults. *Leisure Studies*, 41(5), 688-702. <https://doi.org/10.1080/02614367.2022.2043417>

Zhong, Y. J., Meng, Q., & Su, C. H. (2024). Mechanism-driven strategies for reducing fall risk in the elderly: a multidisciplinary review of exercise interventions. *Healthcare*, 12(23), 2394. <https://doi.org/10.3390/healthcare12232394>

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

Journal of Social Science Innovation

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทความหนังสือแก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่คณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสน

ศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่านำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-400 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 8) สมมติฐาน (ถ้ามี)
- 9) การทบทวนวรรณกรรม
- 10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยที่ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 13) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 14) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract)
- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 8) สรุป (Conclusion)
- 9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

- 5.1 ภาพปกหนังสือ
- 5.2 แปลจากหนังสือ:
- 5.3 ผู้เขียน:
- 5.4 ผู้แปล:
- 5.5 สำนักพิมพ์:
- 5.6 ปีที่พิมพ์:
- 5.7 จำนวนหน้า:

- 6) บทนำ (Introduction)

- 7) เนื้อเรื่อง (Content)
- 8) บทวิจารณ์
- 9) สรุป (Conclusion)
- 10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคอนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร

วิญญาณนี้จักเป็นอิตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษงา ฆาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อสารานุกรม, /(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. //ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). *วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว*. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). *กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation* เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 .* เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนที่พิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- เกษภา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมณูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 2500. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ. (2560). *รายงานการก้น้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). *ศิลปะการแห่งโนราห์*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ ได้ที่ <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : socialscienceinnovation.12@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอ

สงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารนวัตกรรมการสังคมศาสตร์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารสิ่งฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารนวัตกรรมการสังคมศาสตร์

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (250-400 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

.....1.(16 pt).....

.....2.(16 pt).....

.....3.(16 pt).....

สมมติฐานการวิจัย (18 pt) (ถ้ามี)

.....1.(16 pt).....

.....2.(16 pt).....

.....3.(16 pt).....

การทบทวนวรรณกรรม (18 pt)

.....1.(16 pt).....

.....2.(16 pt).....

สรุป.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย.สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt).....สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.....และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (250-400 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

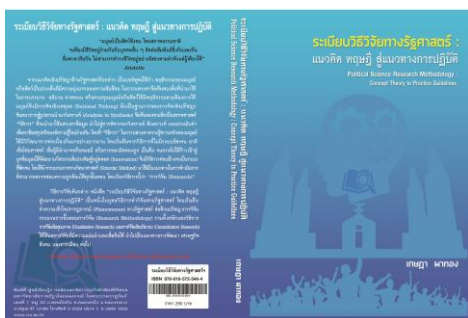
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป็□นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา

เนื้อเรื่อง (18 pt)

(16 pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผลงานการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย
ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิง
วิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด
(อ้างอิงถ้ามี)

จุดเด่น

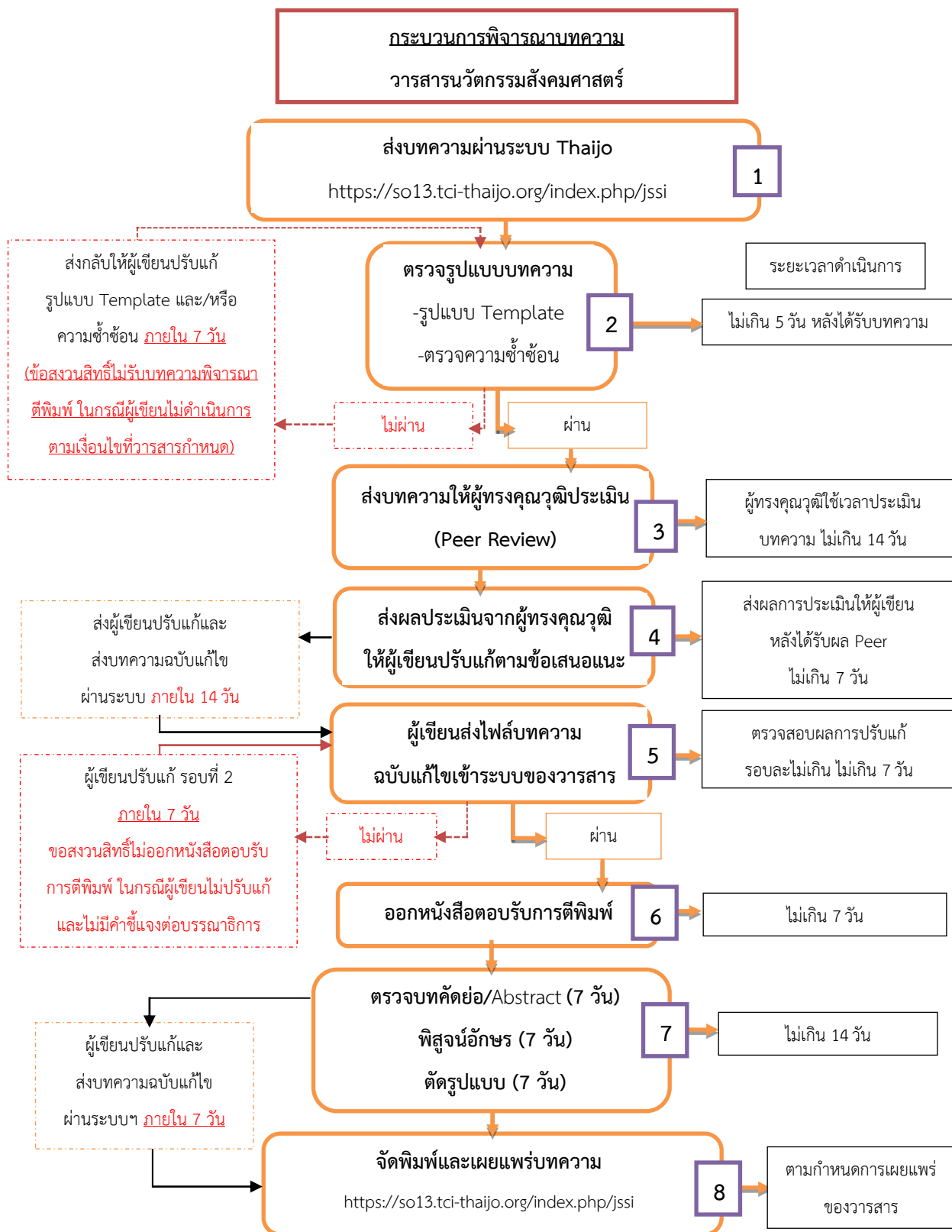
จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษานำเสนอ สะท้อนคุณค่า การ
นำไปใช้ประโยชน์ เป้าหมายความสำเร็จ ใส่อะไรบ้าง ไม่อย่างใด
อย่างไร ไม่ควรภาพโมเดล สะท้อนคุณค่าทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้เขียนส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้เขียนบทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)